

Kommunene og fylkesmennene

Kontaktperson: For kommunen: Fylkesmannen
For fylkesmannen: Landbruksdirektoratet v/ seksjon direktetilskudd

Vår dato: 18.09.2020

Vår referanse: 20/1

Rundskriv erstatter: Rundskriv 2020-7

Kommentarer til reglene om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Vilkårene for å motta produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning står i forskrift 19. desember 2014 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2015, og er å finne på www.lovdata.no og www.landbruksdirektoratet.no. Utmålingsreglene for hvor mye tilskudd hver enkelt søker kan gis, herunder tilskuddssatsene, soner, driftssenter og definisjoner av husdyrslag og vekstgrupper, går fram av jordbruksavtalen. Hvilke tilskudd foretaket kan søke på og hva som er telledato/periode, er også fastsatt i jordbruksavtalen.

Dette rundskrivet erstatter rundskriv 2020-7, og kommenterer reglene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. Det er gjort endringer i følgende kapitler:

- 2.3 (se særlig presiseringer i kap. 2.3.2.2 som følge av at rutinene for utveksling av informasjon mellom Mattilsynet og landbruksforvaltningen er endret)
- 4.7 (presisering av anvendelsesområde til § 4 tredje ledd om inngrep som forringer kulturlandskapet)

For behandlingen av søknader gjelder reglene i forvaltningsloven. Retningslinjer for saksbehandling og kontroll av søknad om produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning i jordbruket følger av saksbehandlingsrundskrivet. Informasjon til søkerne gis i [veileder](#) om søknad om produksjons- og avløsertilskudd.

KOMMENTARER TIL REGLENE OM PRODUKSJONSTILSKUDD OG AVLØSERTILSKUDD I JORDBRUKET.....	1
1 FORMÅL	4
2 GRUNNVILKÅR.....	4
2.1 GENERELT OM GRUNNVILKÅRENE.....	4
2.2 FORETAKET MÅ VÆRE REGISTRERT I ENHETSREGISTERET	4
2.3 VANLIG JORDBRUKSPRODUKSJON.....	5
2.3.1 <i>Generelt om grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon</i>	5
2.3.2 <i>Vurdering av vanlig jordbruksproduksjon i husdyrproduksjon</i>	5
2.3.3 <i>Vurdering av arealbaserte produksjoner</i>	9
2.4 PRODUKSJONEN MÅ FOREGÅ PÅ LANDBRUKSEIENDOM.....	10
3 TILSKUDD FOR HUSDYR	10
3.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL HUSDYRHOLD	11
3.2 VILKÅR FOR HUSDYRTILSKUDD.....	11
3.3 DRIFTSTILSKUDD TIL MELKEPRODUKSJON.....	12
3.4 DRIFTSTILSKUDD TIL SPESIALISERT STORFEKJØTTPRODUKSJON	12
3.5 TILSKUDD TIL SMÅ OG MELLOMSTORE MELKEBRUK	12
3.6 TILSKUDD TIL ØKOLOGISK HUSDYRPRODUKSJON.....	13
3.7 TILSKUDD FOR DYR PÅ BEITE OG TILSKUDD FOR DYR PÅ UTMARKSBEITE	13
3.8 TILSKUDD FOR BEVARINGSVERDIGE HUSDYRRASER	14
4 TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL	15
4.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL	15
4.2 KRAV OM Å DISPONERE OMSØKT AREAL	16
4.3 KRAV OM AT FORETAKET «DRIVER AKTIVT»	17
4.4 GROVFØRSALG.....	18
4.5 OPPSTART OG UTVIDELSE AV GROVFØRBASERT HUSDYR-/GROVFØRPRODUKSJON FOR SALG... 18	
4.6 TILSKUDD TIL ØKOLOGISK LANDBRUK	18
4.7 MILJØKRAVENE – INNGREP I KULTURLANDSKAPET OG KRAV TIL VEGETASJONSSONE.....	19
5 TILSKUDD TIL GRØNT- OG POTETPRODUKSJON.....	20
5.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL GRØNT- OG POTETPRODUKSJON	21
5.2 FORETAKET MÅ HA DISPONERT AREALET PRODUKSJONEN AV VARENE HAR FOREGÅTT PÅ	21
5.3 FORETAKET MÅ HA OMSATT VARENE I SØKNADSÅRET	21
5.4 DET GIS KUN TILSKUDD FOR FØRSTEGANGSOMSETNING AV VARER, OG IKKE FOR KASSABEL VARE 21	
5.5 FORETAKET MÅ KUNNE FREMLEGGE DOKUMENTASJON PÅ SALGET	22
6 TILSKUDD TIL AVLØSNING	22
6.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL AVLØSNING	22

6.2	GRUNNLAG OG PERIODE FASTSATT AV JORDBRUKSOPPGJØRET.....	23
6.3	FAKTISKE UTGIFTER TIL AVLØSNING	23
6.4	KRAV TIL AVLØSEREN	24
6.5	AVLØSERTILSKUDD KAN IKKE GIS TIL SKOLER SAMT ANDRE OFFENTLIGE OG PRIVATE INSTITUSJONER	24
7	UTMÅLING OG DRIFTSFELLESSKAP.....	25
7.1	GENERELT OM § 7	25
7.2	BAKGRUNN FOR DRIFTSFELLESSKAPSREGELEN I ANDRE LEDD	26
7.3	INNHOLDET I DRIFTSFELLESSKAPSBEGREPET	26
7.4	SAMME PRODUKSJON.....	26
7.5	FORETAK SOM IKKE HENTER UT MERTILSKUDD.....	27
7.6	AVKORTING VED DRIFTSFELLESSKAP	27
7.7	VURDERING AV PERIODE FOR DRIFTSFELLESSKAP.....	27
7.8	HVORDAN GÅ FREM FOR Å KONSTATERE DRIFTSFELLESSKAP?	28
7.8.1	<i>Oversikt over prosessen med å gjøre en driftsfellesskapsvurdering .....</i>	<i>28</i>
7.8.2	<i>Helhetsvurdering og konklusjon .....</i>	<i>29</i>
7.8.3	<i>Når bør kommunen vurdere driftsfellesskap?.....</i>	<i>29</i>
7.8.4	<i>Hvilke forhold bør undersøkes nærmere i driftsfellesskapsaker?.....</i>	<i>30</i>
7.9	SÆRLIG OM FORHOLDET TIL REGELVERKET FOR HUSDYRKONSESJON.....	34
8	SØKNAD OG UTBETALING	34
9	ADMINISTRASJON, DISPENSASJON OG KLAGE.....	35
9.1	VEDTAK.....	36
9.2	DISPENSASJON.....	36
9.3	KLAGE.....	37
10	OPPLYSNINGSPLIKT OG KONTROLL	38
11	AVKORTING VED REGELVERKSBRUDD.....	39
11.1	AVKORTING ETTER § 11 FØRSTE LEDD	39
11.2	AVKORTING VED BRUDD PÅ BESTEMMELSER VEDRØRENDE GJØDSLINGSPLAN ELLER JOURNAL OVER PLANTEVERN MIDLER.....	41
11.3	TILBAKEHOLD AV TILSKUDD.....	43
12	AVKORTING VED FEILOPPLYSNINGER OG FRISTOVERSITTELSE	43
12.1	AVKORTING VED FEILOPPLYSNINGER.....	43
12.2	AVKORTING VED FRISTOVERSITTELSE	45
13	TILBAKEBETALING OG RENTER MV.	45
13.1	TILBAKEBETALING	45
13.2	RENTER	46
13.3	MOTREGNING AV ANDRE KRAV	47

1 Formål

I forskriften § 1 står det:

Formålet med tilskudd etter forskriften er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp.

Av bestemmelsen fremgår det at forskriften skal tolkes i tråd med Stortingets mål for landbrukspolitikken.

Formålet for de enkelte tilskuddsordningene er beskrevet i den årlige budsjettproposisjonen Prop. 1 S fra Landbruks- og matdepartementet.

2 Grunnvilkår

For å kunne motta tilskudd etter forskriften, må foretaket oppfylle visse grunnvilkår. Disse grunnvilkårene fremgår av forskriften § 2, der det står:

Tilskudd etter forskriften kan gis til foretak som er registrert i Enhetsregisteret og som driver vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer med de dyreslag eller de vekstgruppene det søkes tilskudd for, slik disse gruppene til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen.

Foretak som bare søker tilskudd for bifolk er unntatt fra kravet om at produksjonen må drives på én eller flere landbrukseiendommer.

2.1 Generelt om grunnvilkårene

Oppsummert må foretaket oppfylle følgende grunnvilkår for å kunne motta tilskudd:

- Foretaket må være registrert i Enhetsregisteret innen den aktuelle søknadsfristen og ved utbetaling.
- Foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon.
- Foretakets produksjon må foregå på en eller flere landbrukseiendommer (med unntak for foretak som kun søker produksjonstilskudd for bifolk).

I tillegg til grunnvilkårene som følger av forskriften § 2, er det satt egne vilkår for de enkelte tilskuddene i §§ 3 – 6 i forskriften. For nærmere omtale av disse vilkårene, se kapitlene 3 til 6.

2.2 Foretaket må være registrert i Enhetsregisteret

For å kunne motta tilskudd etter forskriften, må foretaket som søker om tilskudd være registrert i Enhetsregisteret innen søknadsfristen og ved utbetaling.

Tilskudd kan kun utbetales til det foretaket som har søkt, og kan derfor ikke utbetales dersom foretaket slettes i Enhetsregisteret før utbetaling. Dette gjelder også i tilfeller der innehaveren av et enkeltpersonforetak dør, eller det åpnes konkurs i et foretak, etter foretaket har søkt om tilskudd. Se saksbehandlingsrundskrivet for nærmere beskrivelse av hvordan slike tilfeller skal behandles.

Bestemmelsen oppstiller ingen regler om organisasjonsform, utover at foretaket må være registrert i Enhetsregisteret. Dette innebærer for eksempel at et andelslandbruk som er registrert som et foretak i Enhetsregisteret, kan søke om produksjonstilskudd, så fremt foretaket oppfyller de øvrige

vilkårene etter produksjonstilskuddsforskriften. Se kapittel 4.2 for nærmere omtale om andelslandbruk.

2.3 Vanlig jordbruksproduksjon

2.3.1 Generelt om grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon

Et grunnleggende vilkår for å kunne motta tilskudd etter forskriften, er at søker driver «vanlig jordbruksproduksjon». Vilkåret skal vurderes for hele søknadsåret under ett, og i lys av hva som er normalt for den enkelte produksjonen som vurderes.

Hvorvidt produksjonen oppfyller vilkåret «vanlig jordbruksproduksjon» må vurderes ut fra et **jordbruksfaglig skjønn**. I vurderingen skal hver enkelt produksjon holdes opp mot en **god agronomisk praksis og godt husdyrhold**.

Videre skal produksjonen ha et **næringsmessig preg**. Leveransene fra produksjonen skal stå i samsvar med antall dyr, eller størrelsen på arealet, det søkes tilskudd for. Det må vurderes om produksjonen er for ekstensiv eller mangler næringsmessig forankring.

Ethvert avvik fra hva som regnes som vanlig, gir ikke nødvendigvis grunnlag for å avskjære tilskudd med den begrunnelse at det ikke drives «vanlig jordbruksproduksjon». Det må tas høyde for ulike driftsformer og normale variasjoner i driften.

Lokale forhold kan også være relevante i vurderingen av om foretaket driver vanlig jordbruksproduksjon, for eksempel der lav avdrått i et sauehold skyldes store rovdyr tap. Det er adgang til å ta individuelle hensyn, det vil si å akseptere særegne forhold hos den enkelte produsent, så lenge dette ikke bryter med hva som objektivt sett kan oppfattes som en forsvarlig og god drift utfra et landbruksfaglig ståsted.

2.3.2 Vurdering av vanlig jordbruksproduksjon i husdyrproduksjon

2.3.2.1 Vurdering av produsert mengde

I tilfeller der gjennomsnittlig produksjon hos et foretak er svært lav må det vurderes om grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt. Ulike husdyrproduksjoner har ulike standarder, leverer ulike produkttyper og krever ulike metoder for å vurdere hvor vanlig, god og forsvarlig driften er. I dette kapitlet følger derfor noen spesifiseringer for ulike husdyrproduksjoner, med særlig fokus på kravet om at leveransene fra produksjonen skal stå i samsvar med antall dyr.

Produksjon med melkeku

Dersom snittleveransen av melk, per melkeku, er unormalt lav, vil det kunne indikere at foretaket ikke driver vanlig jordbruksproduksjon. I høringsnotatet til forskriften ble dette kravet konkretisert som et krav om at melkeleveransen bør ligge på **minst halvparten av gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis for å kunne karakteriseres som vanlig**.¹ For produksjoner som for eksempel drives økologisk eller hvor det brukes gamle raser med lavere gjennomsnittsyttelse, skal man i vurderingen ta utgangspunkt i gjennomsnittsavdrått for økologisk produksjon eller den aktuelle **rasen**.

---

¹ Tall for gjennomsnittlig avdrått per årsku fremgår av Tines «Statistikksamling fra Ku- og Geitekontrollen»

Fordi kravet til «vanlig jordbruksproduksjon» skal vurderes skjønnsmessig, vil det være adgang til å ta hensyn til særegne forhold hos den enkelte produsent.

Eksempelvis kan sykdom i besetningen forklare en lavere melkeleveranse for en periode, men lavere avdrått på grunn av dårlig stell og føring vil aldri kunne karakteriseres som vanlig. For lokalforedlingsforetak er det i tillegg relevant om foretaket oppnår en merinntekt av melken selv om omregnet melkemengde ikke oppfyller det generelle minstekravet. For lokalforedlingsforetak kan det også være aktuelt å regne med melk brukt til vareprøver som ikke er rapportert inn som salg. Det forutsettes i så fall at vareprøver kan dokumenteres med regnskapsbilag. Når det vurderes om besetningen oppfyller kravet til «vanlig jordbruksproduksjon», er det ikke adgang til å fordele totalt antall liter levert melk på et mindre antall dyr for å oppfylle minstekravet til levert mengde. Dersom melkeproduksjonen i besetningen er så lav at foretaket ikke oppfyller vilkårene for vanlig jordbruksproduksjon av melk, skal ikke kyrne føres opp som melkekyr i søknaden om produksjonstilskudd. Kyrne kan imidlertid føres opp som øvrig storfe.

Produksjon med ammeku og øvrig strofe

Ved produksjon med ammeku og øvrig strofe beregnes avdrått etter slakteleveranser og salg av livdyr. Det som må vurderes er om **avdrått** står i samsvar med **det dyretallet** det er søkt tilskudd for. **Slaktevekter bør vurderes opp mot gjennomsnittet for den aktuelle rasen.** Hos noen foretak kan f.eks. inntekten hovedsakelig skrive seg fra livdyrsalg, mens det er levert en mindre mengde kjøtt. Det vil også være store variasjoner i antall kilo levert kjøtt avhengig av om foretaket slakter kalver eller eldre dyr.

Produksjon der kyrne veksler mellom å være melkeku og ammeku

Dersom besetningens gjennomsnittsleveranse ligger under halvparten av gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis fordi melkekyr veksler mellom å være melkeku og ammeku under samme laktasjon, kan produksjonen vanskelig anses å oppfylle kravet til vanlig jordbruksproduksjon som melkekyr. Dersom bonden ønsker å la kalvene gå med kua lenger enn hva som er vanlig i en ordinær melkeproduksjon, **må likevel kravet til gjennomsnittsleveranse i besetningen oppnås** for å oppfylle vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon som melkekyr.

Produksjon med melkegeit

Leveranse av geitemelk som ligger **under halvparten av gjennomsnittet for regionen** vil i utgangspunktet vanskelig kunne karakteriseres som vanlig jordbruksproduksjon for melkegeit. På samme måte som for kumelkproduksjon, kan særlige forhold forklare en lavere leveranse, for eksempel sykdom i besetningen eller økologisk produksjon. En merinntekt av melken kan spille inn på vurderingen av om foretaket driver vanlig jordbruksproduksjon hos lokalforedlingsforetak som etter omregnet melkemengde ikke produserer halvparten av hva regionsgjennomsnittet leverer.

Produksjon med sau

Ved saueproduksjon beregnes avdrått etter slakteleveranser, salg av ull og skinnfeller, og salg av livdyr. Det kreves en viss avdrått for at produksjonen skal kunne regnes som «vanlig jordbruksproduksjon». Det må foretas en helhetlig vurdering av om sauebesetningen drives på en slik måte at omsetningen står i samsvar med dyretallet. Avdrått kan variere fra rase til rase. Det er derfor viktig at man alltid vurderer foretakets produksjon opp mot gjennomsnitt for rasen(e) foretaket har.

Vurdering av reproduksjonsgrad

Antall fødte lam er et viktig grunnlag for økonomien i saueholdet. Det klare utgangspunktet er at **alle søyer som ikke skal utrangeres pares.** Det er også normalt å pare alle førsteårslam, men dette varierer med driftsformen, og er **ikke et krav** for å oppfylle vilkåret om vanlig

jordbruksproduksjon. Det betyr blant annet at dersom førsteårslam ikke pares, bør reproduksjonsgraden regnes ut på bakgrunn av antall voksne søyer i besetningen og produksjonen vurderes opp mot gjennomsnittstall for voksne søyer.

Dersom foretaket har en **reproduksjonsgrad² som er lavere enn 50 % av landsgjennomsnittet fra [Sauekontrollen](#) for den aktuelle sauerasen, kan det indikere at grunnvilkåret om å drive vanlig jordbruksproduksjon ikke er oppfylt**. Såfremt produksjonen ut fra et landbruksfaglig skjønn ligger innenfor de krav man kan stille til en forsvarlig og god drift, må det i den skjønsmessige vurderingen av foretakets reproduksjonsgrad tas hensyn til forhold som kan påvirke antall fødte lam, som f.eks. alder på søyene.

Ved å se på antallet slakta lam per søye vil man få et inntrykk av om leveransene fra foretaket står i forhold til antallet dyr i besetningen. Dersom antall slakta lam per søye er lavt, må det innhentes informasjon om antall påsettlam og solgte livdyr, for å kunne vurdere om det finnes en naturlig årsak til at produksjonen fremstår som lav ut fra slakteleveransene.

Høy dødelighet kan føre til at antallet omsatte lam per søye er lav til tross for god reproduksjonsgrad (det kan man i noen tilfeller se ved at antall lam på beite er betydelig høyere enn antall slakta lam). Dersom høy dødelighet f.eks. skyldes at dyrene føres svakt og er tynne, er dette et moment som taler til foretakets ulempe i helhetsvurderingen. Er det på den annen side forhold utenfor foretakets kontroll som har ført til høy dødelighet, f.eks. sykdomsutbrudd som er fulgt opp på en god måte, vil det normalt tale til foretakets fordel i helhetsvurderingen.

Foretakets reproduksjonsgrad må videre vurderes opp mot foretakets gjennomsnittlige slaktevekt. Dersom reproduksjonsgraden til et foretak ligger rett under 50 % av landsgjennomsnittet for rasen, men foretaket har gode slaktevekter og god klassifisering av slaktet, indikerer dette at grunnvilkåret likevel er oppfylt. Dersom foretaket produserer svært få eller ingen lam, kan dette imidlertid være nok i seg selv til å si at grunnvilkåret ikke er oppfylt.

Vurdering av slaktevekt på lammene

Dersom **slaktevekten på lammene er lavere enn 70 % av gjennomsnittet fra [Sauekontrollen](#) for den aktuelle rasen, kan det indikere at grunnvilkåret om å drive vanlig jordbruksproduksjon ikke er oppfylt**. Slaktevekt må imidlertid vurderes mot avdråttan per søye, da høyt lammetall naturlig vil gi noe lavere slaktevekter. Dersom f.eks. slaktevektene ligger noe under 70 % av gjennomsnittet, men foretaket har en høy reproduksjonsgrad, kan dette indikere at grunnvilkåret likevel er oppfylt.

Videre må slaktevekt vurderes opp mot klassifisering av slaktet. Dersom slaktevekten hos et foretak ligger rett under 70 % av landsgjennomsnittet for rasen, men foretaket har svært få eller ingen lam i klasse P-, P, P+, indikerer dette at grunnvilkåret likevel er oppfylt. Har foretaket derimot høy andel av lam i klasse P-, P og P+, tyder dette på at grunnvilkåret ikke er oppfylt.

Andre forhold som kan være relevante i vurderingen av om slaktevekten er normal er alder på søyene, genetisk variasjon i størrelse på søyene innad i rasen, alder på lam ved slaktetidspunkt, variasjoner i værforhold, samt rovdyraktivitet og annen ytre påvirkning i beiteområdene.

Et tilleggsmoment i vurderingen kan være om foretaket har inntekter fra f.eks. salg av ull eller skinn-feller.

---

² Dvs. antall lam i forhold til antall søyer i besetningen

Nyoppstartet produksjon

For foretak som nylig har startet opp, f.eks. med kjøttproduksjon, kan det være vanlig å ha mindre avdrått en kortere periode for å bygge opp besetningen. Det må vurderes hva som er vanlig for nyoppstartede foretak innenfor den aktuelle produksjonen og foretaket bør ha en realistisk plan for å øke avdrått innen rimelig tid.

2.3.2.2. Vurdering ved brudd på dyrevelferdsregelverket

Dersom Mattilsynet har stadfestet brudd på dyrevelferdsregelverket i en husdyrproduksjon, kan det stilles spørsmål ved om foretaket driver i tråd med god agronomisk praksis og godt husdyrhold, og dermed om grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt. Ethvert brudd på dyrevelferdsregelverket vil ikke innebære at grunnvilkåret ikke er oppfylt. Bruddet skal være av en viss alvorlighet for å kunne konstatere at et foretak ikke oppfyller grunnvilkåret.

Landbruksdirektoratet og Mattilsynet har inngått en [avtale](#) om utveksling av informasjon i saker om dyrevelferd (heretter omtalt som avtalen).³ I avtalens punkt 3 bokstav a) til d) fremgår det at Mattilsynet skal oversende saker som gjelder:

- a) forbud mot hold av dyr
- b) hel eller delvis avvikling av dyrehold
- c) kronisk dårlige dyrehold: regelbrudd som vedvarer eller gjentar seg over tid trass i vedtak fra Mattilsynet, slik at uforsvarlig tilsyn, stell og/eller levemiljø påfører alle eller mange av dyrene unødige påkjenninger og belastninger (dyrevelferdsloven § 23 og § 24).
Mattilsynets mål i slike saker er avvikling av dyreholdet dersom varig bedring innen kort tid ikke er et sannsynlig resultat
- d) alvorlig vanskjøtsel av dyr: regelbrudd som har ført til at mange av dyrene i dyreholdet er døde eller må avlives på grunn av uforsvarlig tilsyn, stell og/eller levemiljø (dyrevelferdsloven § 23 og § 24). Til forskjell fra kronisk dårlige dyrehold er dette engangshendelser der vanskjøtselen er så alvorlig at det ikke er aktuelt å bruke opptrappende virkemidler for å rette på forholdene

Terskelen for hvilke saker Mattilsynet skal sende til landbruksforvaltningen, er satt så høyt at det må vurderes om grunnvilkåret «vanlig jordbruksproduksjon» er oppfylt i alle tilfeller hvor saken er omfattet av avtalens punkt 3 a – d.

I saker som er omfattet av avtalens punkt 3 a og b vil det trolig foreligge forhold som generelt innebærer at det ikke har vært drevet «vanlig jordbruksproduksjon». Det vil si at dersom bruddet på dyrevelferdsregelverket er så alvorlig at foretaket er ilagt aktivitetsnekt eller hel/delvis avvikling, vil det normalt være tilstrekkelig til å si at foretaket ikke driver i tråd med god agronomisk praksis og godt husdyrhold, og at grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon ikke er oppfylt for det dyreslaget/de dyreslagene avviklingen/aktivitetsnekten gjelder. Alle tilfeller må imidlertid vurderes konkret.

Når det gjelder avtalens punkt c og d, skal også disse vurderes opp mot grunnvilkåret «vanlig jordbruksproduksjon». Opplysningene fra Mattilsynets vedtak må også i disse tilfellene brukes for å vurdere om foretaket kan sies å drive i tråd med god agronomisk praksis og godt husdyrhold med det dyreslaget/de dyreslagene saken gjelder.

---

³ Avtale mellom Mattilsynet og landbruksforvaltningen av 19.06.2020 om «Rutiner for utveksling av informasjon mellom Mattilsynet og landbruksforvaltningen i saker om dyrevelferd».

Det kan i noen tilfeller oppstå tvil rundt hvorvidt grunnvilkåret er oppfylt som følge av Mattilsynet sin sak alene. Denne problemstillingen er trolig først og fremst aktuell i saker omfattet av avtalens punkt 3 c og d. I tilfeller hvor det er tvil, kan det være relevant å også vurdere foretakets produksjonsomfang (jf. beskrivelse i kapittel 2.3.2.1). Lavt produksjonsomfang sammen med et brudd på dyrevelferdsregelverket som er omfattet av avtalen, kan være en typisk sak hvor grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon ikke er oppfylt.

Avtalens punkt 3 e gjelder brudd på slakteriet og er ikke relevant i denne sammenheng. Saker som gjelder mosjonskravet (avtalens punkt 3 bokstav f og g) er kun aktuelle i vurderingen dersom Mattilsynet også anser saken som omfattet av avtalens punkt 3 bokstav a) til d).

Det enkelte dyreslaget må vurderes for seg. Mange foretak med husdyr har flere ulike dyreslag i sitt husdyrhold. Det kan forekomme tilfeller der Mattilsynet f.eks. har fattet vedtak om avvikling av et storfehold, hos et foretak som også driver med sau. Dersom Mattilsynet sin sak ikke inkluderer saueholdet, eller det bare er konstatert brudd i saueholdet som ikke er av en slik alvorlighet at de er omfattet av avtalen, er det ikke grunnlag for å bruke Mattilsynet sitt vedtak til å stadfeste at foretaket sitt sauehold ikke oppfyller grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon.

Dersom man kommer til at grunnvilkåret om vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt i en konkret sak som er sendt over fra Mattilsynet, skal det heller ikke vurderes om foretakets tilskudd skal avkortes etter § 11 første ledd.

2.3.2.3 Forholdet mellom husdyrtilskuddet og andre tilskuddsordninger

Dersom et foretak ikke oppfyller grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon for en gitt husdyrproduksjon, har ikke foretaket rett på husdyrtilskudd til denne produksjonen. Tilsvarende gjelder for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, bevaringsverdige husdyrraser og tilskudd til avløsning. Dette er tilskudd som er så tett knyttet til husdyrproduksjonen at foretaket heller ikke har rett på disse tilskuddene dersom man kommer til at den aktuelle husdyrproduksjonen ikke oppfyller grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon. Dersom et foretak oppnår fullt avløsergrunnlag basert på en husdyrproduksjon hvor grunnvilkåret vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt, er det likevel ikke grunnlag for å avslå avløsertilskuddet.

Beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd har andre formål enn husdyrtilskuddet. Formålet med areal- og kulturlandskapstilskuddet er å bidra til å skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift, og til å holde jordbruksareal i drift i samsvar med gjeldende landbrukspolitiske mål. Formålet med beitetilskuddene er å pleie kulturlandskapet gjennom å få mange dyr ut på beite, samt å få en bedre utnytting av utmarksbeiteressursene. I tilfeller hvor det er gitt avslag på husdyrtilskuddet grunnet at vilkåret om «vanlig jordbruksproduksjon» ikke er oppfylt, kan dyrene likevel gi grunnlag for beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd for grovfôrareal, dersom arealene er høstet eller beitet, og øvrige vilkår er oppfylt.

2.3.3 Vurdering av arealbaserte produksjoner

Ved arealbaserte produksjoner er det vanskelig å fastsette krav til gjennomsnittlig avling som utgangspunkt for vilkåret om at foretaket driver «vanlig jordbruksproduksjon». Planteproduksjon varierer i større grad fra år til år og etter lokale forhold, enn husdyrproduksjon. Dersom avlingsnivået i vesentlig grad skiller seg negativt ut fra tilsvarende produksjoner i tilsvarende områder, kan det være et tegn på at det ikke drives vanlig jordbruksproduksjon.

Hva som er vanlig henger sammen med vilkåret om at arealet skal drives aktivt i § 4. Se nærmere om dette i kapittel 4.3. Vilket om at foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon, er en

helhetlig vurdering av om produksjonen oppfyller vilkåret. Dersom enkeltskifter ikke drives i tråd med vanlig god agronomi, vil det kunne stride med kravet om å drive aktivt, men foretaket kan likevel totalt sett drive «vanlig jordbruksproduksjon». Dersom enkeltskifter ikke drives aktivt, skal tilskudd til disse enkeltskiftene avslås. Dersom foretaket ikke driver vanlig jordbruksproduksjon, skal hele AK-tilskuddet til den aktuelle vekstgruppen avslås.

I tilfeller der avlingen er ødelagt av tørke, flom eller lignende kan vilkåret «vanlig jordbruksproduksjon» være oppfylt dersom foretaket har utført de normale arbeidsoppgavene og har gjort det som objektivt sett kan oppfattes som en forsvarlig og god drift ut fra et landbruksfaglig ståsted. Der foretaket har gjort det som kan forventes i løpet av vekstsesongen, vil det kunne få tilskudd for veksten det har sådd, til tross for at avlingene er ødelagt eller skadet. Dersom et foretak stadig er utsatt for flom, tørke eller lignende må det vurderes om det er en forsvarlig og god drift ut fra et landbruksfaglig ståsted.

2.4 Produksjonen må foregå på landbrukseiendom

Begrepet landbrukseiendom i forskriften § 2 har liten selvstendig betydning ved siden av kravet om vanlig jordbruksproduksjon. Vilkåret etter denne forskriften vil også være oppfylt når jordbruksproduksjonen drives på en utskilt tomt som kun har driftsbygning.

Foretak som bare søker tilskudd for bifolk er unntatt fra kravet om at produksjonen må foregå på én eller flere landbrukseiendommer, jf. § 2 andre ledd.

3 Tilskudd for husdyr

I forskriften § 3 står det:

Det kan gis tilskudd for husdyr eller bifolk som foretaket disponerer på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen.

Det kan i tillegg gis driftstilskudd til foretak som driver:

- a) melkeproduksjon, dersom foretaket disponerer kvote, og
- b) spesialisert storfekjøttproduksjon.

Det kan gis ytterligere tilskudd for:

- a) økologisk husdyrhold, dersom produksjonen drives i samsvar med forskrift 18. mars 2017 nr. 355 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr,
- b) melkekyr, dersom foretaket har mellom 6 og 50 melkekyr,
- c) dyr på beite, dersom hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting i minimum 16 uker i sone 1–4, og 12 uker i sone 5–7,
- d) dyr på utmarksbeite med tilfredsstillende beitemuligheter, dersom hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting i utmark i minimum 5 uker.

Det kan i tillegg gis tilskudd for:

- a) bevaringsverdige raser av storfe, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert i Kuregisteret ved Norsk genressurssenter,
- b) bevaringsverdige raser av sau, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert med låst rasekode i Sauekontrollen,

- c) *bevaringsverdige raser av geit, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert med låst rasekode i Ammegeitkontrollen,*
- d) *bevaringsverdige raser av hest, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er stambokført (rasegodkjent) og har fått utstedt hestepass.*

3.1 Generelt om tilskudd til husdyrhold

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- Tilskudd for husdyr
- Driftstilskudd til melkeproduksjon
- Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon
- Tilskudd til små og mellomstore melkebruk
- Tilskudd for økologisk husdyrproduksjon
- Tilskudd for dyr på beite (beitetilskudd)
- Tilskudd for dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd)
- Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser

Vilkårene for tilskuddsordningene fremgår av forskriftens § 3.

3.2 Vilkår for husdyrtilskudd

Formålet med tilskudd til husdyr er å medvirke til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner og bruksstørrelser i husdyrholdet. Ordningen skal også støtte tilskudd for bifolk. Foretaket må disponere dyrene det søker tilskudd for. Dyr som andre disponerer skal ikke føres på søknaden.

Foretaket disponerer dyr når det har ansvaret for dyra. I tilfeller hvor det er uklart hvem som oppfyller disponeringskravet, må man derfor gjøre en vurdering av hvem som kan sies å være ansvarlig for dyra. Momenter som er relevante i vurderingen er hvilket foretak som har ansvaret for føring og stell av dyrene, samt hvilket foretak som har utgiftene med og mottar inntektene fra husdyrproduksjonen. Hvem som er registrert som dyreholder i Husdyrregisteret og dyrenes øremerker er også relevant, og vil vanligvis vise hvem som oppfyller disponeringskravet. Etter forskrift 9. juli 2010 nr. 1131 om sporbarhet og merking av storfe og storfekjøtt mv. og forskrift 30. november 2005 nr. 1356 om merking, registrering og rapportering av småfe, er «dyreholder» enhver fysisk eller juridisk person som har ansvar for dyr, også midlertidig, unntatt veterinærpraksiser eller dyreklinikker.

Ved salg av livdyr på telledato er det kjøper som er berettiget tilskudd for dyrene. Ved salg av dyr til slakt på telledato er det selger som skal ha tilskuddet.

Ved midlertidig bortplassering av dyr må det vurderes om foretaket fortsatt oppfyller vilkåret om å disponere.

Det kan ikke gis tilskudd til foretak som midlertidig eller permanent har lagt ned produksjonen.

Kyr må ha kalvet i løpet av de siste 15 måneder før telledato for å regnes som ammeku/melkeku. For kyr av bevaringsverdig rase er kravet 18 måneder. For de tilfeller der kua har vært drektig men det er skjedd dødfødsel eller kasting, skal dødfødsel regnes som kalving. Kasting skal ikke regnes som kalving.

- Dødfødsel: kalving 20 dager før ventet kalving eller senere og kalven er død, eller hvis kalven dør innen 24 timer etter kalving
- Kasting: kalving tidligere enn 20 dager før ventet kalving og kalven er død.

3.3 Driftstilskudd til melkeproduksjon

Formålet med driftstilskudd til melkeproduksjon er å styrke økonomien i melkeproduksjonen, samt jevne ut forskjeller i lønnsomhet mellom foretak av ulik størrelse og mellom bruk i ulike distrikt.

Forskriften § 3 andre ledd bokstav a har bestemmelser om driftstilskudd til melkeproduksjon. Foretaket må disponere melkekyr eller melkegeit og drive melkeproduksjon og disponere kvote jf. forskrift 23. desember 2011 nr. 1502 om kvoteordningen for melk (kvoteforskriften) for å kunne få slikt tilskudd. I jordbruksavtalen defineres melkeku som «Ku som har kalvet i løpet av de siste 15 måneder (18 måneder for kyr av bevaringsverdig rase) og som er i melkeproduksjon hos foretak som enten har disponibel kvote eller lokalforedlingskvote». Melkegeit er definert som «Geit som har kjeet og som er i melkeproduksjon hos foretak som enten har disponibel kvote eller lokalforedlingskvote.»

Det er Landbruksdirektoratet som forvalter og er vedtaksmyndighet for kvoteordningen for melk, jf. kvoteforskriften § 9. Spørsmål om kvote kan rettes til seksjon produksjonsregulering i Landbruksdirektoratet. Se for øvrig veiledning på [Landbruksdirektoratets nettsider](#).

3.4 Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon

Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon har som formål å stimulere til mer produksjon av storfekjøtt av høy kvalitet.

Forskriften § 3 andre ledd bokstav b har bestemmelser om driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon. Foretaket må disponere ammekyr for å kunne få et slikt tilskudd. I jordbruksavtalen er ammeku definert som «Ku som har kalvet i løpet av de siste 15 måneder (18 måneder for kyr av bevaringsverdig rase), men som ikke er melkeku».

Dersom foretaket kun driver kjøttproduksjon er det ikke noe krav til hvilken rase ammekyrne er av. Der foretaket også driver kumelkproduksjon, fremgår det av jordbruksavtalen at kua må være av minst 50 prosent av rasene Hereford, Charolais, Aberdeen Angus, Limousin, Kjøttsimmental, Blonde d'Aquitaine, Highland Cattle, Dexter, Piemontese, Galloway, Salers, Tiroler Grauvieh eller Wagyu.

3.5 Tilskudd til små og mellomstore melkebruk

Forskriften § 3 tredje ledd bokstav b har en bestemmelse om tilskudd til små og mellomstore melkebruk. Foretaket kan få ytterligere tilskudd for melkekyr dersom det har mellom 6 og 50 melkekyr ved en av telledatoene.

Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i antall melkekyr foretaket har. For de første dyrene (i det første intervallet), vil tilskuddet øke med en gitt sats per ku. Deretter vil tilskuddet reduseres for hver av de resterende kyrne (i det andre intervallet). Foretak som har færre enn 6 eller flere enn 50 kyr, får ikke tilskuddet. Tilskuddet beregnes med halve satsen for antall dyr på hver av telledatoene.

Foretaket må disponere «melkekyr» for å kunne få et slikt tilskudd. I jordbruksavtalen er melkeku definert som «ku som har kalvet i løpet av de siste 15 måneder (18 måneder for kyr av bevaringsverdig rase) og som er i melkeproduksjon hos foretak som enten har disponibel kvote eller lokalforedlingskvote.

3.6 Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon

Formålet med tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er å stimulere til at en større del av jordbruksproduksjonen skjer i form av økologisk produksjon.

Forskriften § 3 tredje ledd bokstav a har bestemmelser om tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. Foretaket må drive husdyrproduksjon i samsvar med økologiforskriften (forskrift 18. mars 2017 nr. 355 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr). Denne forskriften forvaltes av Mattilsynet ved Debio.

Det fremgår av jordbruksavtalen at tilskudd til økologisk husdyrproduksjon kan gis til foretak som «driver økologisk husdyrproduksjon» eller «har startet omlegging til slik produksjon». Det er Debio som godkjenner om en produksjon er økologisk eller i karens. Det er Debios godkjenningsstatus på hver av telledatoene som er avgjørende for om foretaket oppfyller vilkårene.

Ved oppstart av omlegging til økologisk husdyrproduksjon (karensstart), gir Debio i noen tilfeller godkjenning med tilbakevirkende kraft for karensstart. For at foretaket skal kunne føre opp dyr i økologisk husdyrproduksjon, er det en forutsetning at foretaket er tilknyttet eller har søkt om tilknytning til Debios kontrollordning når søknaden om produksjonstilskudd sendes. Foretaket kan føre opp dyr som på telledato var i karens eller økologisk drift i samsvar med økologiforskriften. Dersom en eller flere produksjoner som søkeren har ført opp som økologiske blir underkjent av Debio, må søkeren melde fra om dette så snart som mulig til kommunen.

3.7 Tilskudd for dyr på beite og tilskudd for dyr på utmarksbeite

Tilskuddene for dyr på beite og dyr på utmarksbeite skal stimulere til økt beiting. Ordningen skal bidra til pleie av kulturlandskapet, samt å oppnå god utnyttelse av utmarksressursene.

Tilskudd for dyr på beite og tilskudd for dyr på utmarksbeite gis for det antall dyr foretaket har disponert og som har oppfylt beitetidskravene, samt de øvrige kravene for beitetilskudd.

For å gi rett på tilskudd til dyr på beite skal dyrene beite i minimum 16 uker i arealsone 1-4 og minimum 12 uker i arealsone 5-7. For å gi rett på utmarksbeitetilskudd må dyrene beite i utmark i minimum 5 uker. Dersom kommunen har fått oversendt vedtak om brudd på/dispensasjon fra mosjonskravet fra Mattilsynet, i henhold til [samarbeidsavtalen](#) punkt 3 bokstav g) og h)⁴, vil dette være relevant for vurderingen av om foretaket oppfyller vilkårene for tilskudd til dyr på beite/utmarksbeite.

Antall uker beiting er det antall uker hvor hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting av utmark eller innmark med tilfredsstillende beitemuligheter. Dette betyr at mer enn halvparten av grovfôret må komme fra beite og at kun en mindre andel av grovfôrinntaket kan være

---

⁴ Se avtalen mellom Mattilsynet og landbruksforvaltningen av 16.01.2019, «Rutiner for utveksling av informasjon mellom Mattilsynet og landbruksforvaltningen i saker om dyrevelferd».

grovfôr som er tilført utenfra eller slått på stedet. For utmarksbeite må hoveddelen av det daglige grovfôrintaket skje ved beiting i utmark.

Det følger av vilkåret om grovfôropptak fra beite at beitearealet må ha tilfredsstillende beitemuligheter for det antall dyr som beiter der. Dersom det for eksempel går 50 storfe på et beiteareal som bare er stort nok til å dekke et grovfôropptak til 10 storfe, kan det ikke innvilges beitetilskudd til noen av dyrene som har gått på det aktuelle beitet. I et slikt tilfelle, hvor forskjellen mellom antall dyr som faktisk har beitet på arealet og antall dyr beitet er egnet for er så stor, vil det være svært lite sannsynlig at noen av dyrene har tatt opp mer enn 50 % av grovfôret fra beite. Dermed er det heller ikke grunnlag for å innvilge beitetilskudd for noen av dyrene.

Foretaket må ha disponert dyrene i de ukene de har beitet. Det er ikke et krav at foretaket disponerer dyrene 1. oktober for å få beitetilskudd.

Dersom flere foretak hver for seg har disponert de samme dyrene de påkrevde ukene for beitetilskudd og utmarksbeitetilskudd, er det foretaket som senest disponerte dyrene som har rett på tilskudd, jf. jordbruksavtalen.

Ved eventuelt brukerskifte i beitesesongen hvor dyrene har vært de påkrevde uker på beite, men der verken ny eller gammel bruker alene har disponert dyrene de påkrevde ukene, er det ny bruker som er berettiget beitetilskudd for dyrene.

Utmarksbeitetilskudd for sau og lam utmåles på grunnlag av et veid gjennomsnitt av antall sau/lam sluppet på utmarksbeite og antall sau/lam sanket fra utmarksbeite. Dyr sluppet teller 70 % og dyr sanket teller 30 %.

Særskilt om hester på innmarks- og utmarksbeite

Foretak som oppfyller vilkåret om å «disponere» hester i beiteperioden etter forskrift om produksjons- og avløsertilskudd § 3 første ledd, kan være berettiget innmarksbeitetilskudd (hvis de øvrige vilkårene etter § 3 tredje ledd bokstav c er oppfylt) og utmarksbeitetilskudd (hvis de øvrige vilkårene etter § 3 tredje ledd bokstav d er oppfylt).

I jordbruksavtalen er det i tillegg en spesialregel som gjelder foretak som har hester i pensjon som beiter på innmark som foretaket disponerer. Etter denne spesialregelen vil disponeringskravet være oppfylt så lenge det foreligger en skriftlig avtale og foretaket disponerer innmarksarealet. Innholdet av disponeringsvilkåret for disse tilfellene, skiller seg altså fra innholdet av det generelle disponeringskravet etter forskrift om produksjons- og avløsertilskudd § 3 første ledd.

Spesialregelen i jordbruksavtalen gjelder kun for hester i pensjon som beiter på innmark, og altså ikke for hester i pensjon som beiter på utmark. For å være berettiget utmarksbeitetilskudd for hester må det det generelle disponeringsvilkåret i forskrift om produksjons- og avløsertilskudd § 3 første ledd være oppfylt. Se kapittel 3.2 for nærmere omtale av det generelle disponeringskravet.

3.8 Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser

Tilskudd til bevaringsverdige husdyrraser har som formål å støtte foretak med husdyr av disse rasene, sikre økt bruk og vern av landbrukets genetiske ressurser samt øke populasjonen.

Det er definert i jordbruksavtalen hvilke raser det kan gis tilskudd for.

Bevaringsverdige raser av storfe

Etter bestemmelsen § 3 fjerde ledd bokstav a gis det tilskudd for storferaser som er definert i jordbruksavtalen som bevaringsverdige. Det gis tilskudd for melkeku eller ammeku som har kalvet i løpet av de siste 18 måneder og inntil 2 okser av samme rase per foretak som er 12 måneder eller eldre på telledato. Det er individer som på telledato er registrert i Kuregisteret ved Norsk Genressurscenter som kan gi grunnlag for et slikt tilskudd.

Bevaringsverdige raser av sau

Forskriftens § 3 fjerde ledd bokstav b har bestemmelser om tilskudd for bevaringsverdige raser av sau. Det følger av forskriften at det kan gis tilskudd for sau som er registrert med låst rasekode i Sauekontrollen på telledato. Det følger av jordbruksavtalen at det gis tilskudd for sau født året før eller tidligere.

Bevaringsverdige raser av geit

Videre gis det etter forskriftens § 3 fjerde ledd bokstav c tilskudd for bevaringsverdige raser av geit registrert med låst rasekode i Ammegeitkontrollen. Det følger av jordbruksavtalen at det gis tilskudd for geit som har kjeet og som ikke er melkegeit.

Bevaringsverdige raser av hest

Etter § 3 fjerde ledd bokstav d gis det tilskudd for bevaringsverdige raser av hest såfremt individet på telledato er stambokført (rasegodkjent) og har fått utstedt hestepass. Det følger av jordbruksavtalen at det gis tilskudd for unghest som er under tre år på telledato.

For § 3 fjerde ledd bokstav a-d stilles det som vilkår at individet er registrert i aktuelle register på telledato.

4 Tilskudd til jordbruksareal

I forskriften § 4 står det:

Det kan gis areal- og kulturlandskapstilskudd for fulldyrket og overflatedyrket jord samt innmarksbeite som foretaket disponerer og driver aktivt på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen.

Det kan gis ytterligere tilskudd for de arealene som drives økologisk i samsvar med produksjonskravene i forskrift 18. mars 2017 nr. 355 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr.

Det kan ikke gis tilskudd dersom det foretas inngrep som forringer kulturlandskapet. Dersom annet regelverk ikke er til hinder for det, kan kommunen likevel forhåndsgodkjenne inngrepet dersom det avhjelper betydelige driftsmessige ulemper.

Det kan ikke gis tilskudd dersom det ikke er etablert vegetasjonssoner mot vassdrag med årssikker vannføring. Vegetasjonssonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Sonen må være på minst 2 meter målt fra vassdragets normalvannstand, og kan ikke jordarbeides.

4.1 Generelt om tilskudd til jordbruksareal

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- areal- og kulturlandskapstilskudd

- arealtilskudd til økologisk landbruk.

Bestemmelsen regulerer videre to miljøkrav:

- et krav om at foretaket ikke skal foreta inngrep som forringer kulturlandskapet
- et krav om å etablere vegetasjonssone mot vassdrag.

Formålet med areal- og kulturlandskapstilskuddet er å bidra til å skjømte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift, og til å holde jordbruksareal i drift i samsvar med gjeldende landbrukspolitiske mål. Tilskuddet medvirker også til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner, og mellom distriktene.

Areal- og kulturlandskapstilskudd har søknadsfrist 15. oktober. Tilskuddsgrunnlaget for tilskudd for grovfôrareal beregnes som hovedregel⁵ på bakgrunn av gjennomsnittet av antall dyr foretaket disponerer 1. mars og 1. oktober. Foretaket har frist 15. mars for å registrere antall dyr det disponerer 1. mars, og frist 15. oktober for å registrere antall dyr det disponerer 1. oktober. Jordbruksavtalen åpner for at i tilfeller der foretaket ikke har levert del 1 av søknaden (med søknadsfrist 15. mars), og dermed ikke har registrert dyr per 1. mars, kan kommunen ta hensyn til dette ved fastsettingen av foretakets tilskuddsberettigede grovfôrareal.

4.2 Krav om å disponere omsøkt areal

Foretaket må disponere de omsøkte arealene i vekstsesongen for å kunne motta areal- og kulturlandskapstilskudd. Kravet til å disponere arealene må sees i sammenheng med vilkåret om at foretaket må drive arealene aktivt. Hvem som utfører eller administrerer driften av arealene, knytter seg til «disponeringskravet». Mens hvordan oppgavene utføres, knytter seg til kravet om aktiv drift, se kapittel 4.3.

Å disponere arealet innebærer at foretaket må utføre eller administrere oppgaver som jordarbeiding, gjødsling, såing, plantevern, gjerding, høsting/ beiting og annen skjømtsel av arealet, samt salg av planteprodukter eller foredling av planteprodukter gjennom husdyr. Ved salg av planteprodukter er det relevant å legge vekt på hvilket foretak som mottar inntektene av salget. Det kan også legges vekt på hvem som bærer risikoen og utgiftene som skjømtsel av arealene medfører. Dersom utførelse og/eller administrasjon er fordelt mellom flere foretak, må det foretas en helhetsvurdering av hvilket foretak som står nærmest til å disponere arealene.

Nærmere om leieforhold

Dersom leietakeren søker tilskudd for det leide arealet, innebærer det at leietakeren selv vil ha størst interesse i å kunne godtgjøre leieforholdet, gjennom for eksempel en skriftlig leieavtale. Skriftlige avtaler er likevel ikke et krav for å oppfylle kravet om disponering. Dersom retten til å bruke arealet er omstridt, og det ikke foreligger en skriftlig avtale eller annen dokumentasjon, er det normalt eiendommens eier som også må regnes for å «disponere» arealet i tilskuddssammenheng.

Nærmere om andelslandbruk

Hvorvidt et andelslandbruk oppfyller vilkåret om å disponere arealet, må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle ut fra momentene nevnt over. Det faktum at foretaket er et andelslandbruk har ingen generell betydning for vurderingen. Det vil imidlertid være av betydning hvordan driften er

---

⁵ Det framgår av jordbruksavtalen for hvilke dyreslag det legges noe annet til grunn enn gjennomsnittet av antall dyr på de to telledatoene.

organisert, da det er et vilkår etter forskriften at foretaket som søker om tilskudd må «disponere» arealet.

Det er foretaket som står for produksjonen som kan søke om tilskudd, og ikke enkeltpersonene i andelslandbruket.

Foretaket må disponere jordbruksareal

Det gis tilskudd for «fulldyrket jord», «overflatedyrket jord» eller «innmarksbeite», jf. § 4 første ledd. Se jordbruksavtalen kapittel 7.7.2 for kriteriene for «fulldyrket jord», «overflatedyrket jord» og «innmarksbeite». Arealet måles og klassifiseres i samsvar med nasjonale standarder for kartdata, jf. jordbruksavtalen kapittel 7.7.2.

4.3 Krav om at foretaket «driver aktivt»

Kravet om aktiv drift innebærer at det må foregå en reell produksjon på arealene foretaket søker tilskudd for. I vilkåret om at arealene må drives aktivt ligger det bl.a. at det må være utført nødvendig jordarbeiding, såing/planting, gjødsling og høsting/beiting av arealet. Hvor ofte dette må utføres vil avhenge av vekstgruppe. Ved produksjon av ettårige vekster, må foretaket utføre jordarbeiding, såing/planting og nødvendige tiltak gjennom vekstsesongen med sikte på å omsette avlingen etter vekstsesongen. Når det gjelder grovfôrvekster og andre flerårige planter, må nødvendig jordarbeiding og høsting eller avbeiting være utført innenfor normale intervaller.

Veksten må være etablert så tidlig at den normalt kan høstes/beites samme år. Unntak fra dette gjelder for vekster/driftsmåter som ikke innebærer høsting/beiting, som økologiske arealer som er brakklagt for å bekjempe ugress og grønnngjødslingsarealer som er økologiske eller i 2. års karens. Unntak gjelder også for arealer med vekster som normalt ikke gir avling første år eller de første årene, slik som nyplanta frukt- eller bærfelt.

Kravet om aktiv drift må sees i sammenheng med disponeringskravet. Dersom foretaket søker om tilskudd for et areal som i praksis drives av noen andre, vil dette være et brudd på bestemmelsen i § 4 første ledd. Kravet om aktiv drift er en presisering av kravet om «vanlig jordbruksproduksjon», og disse må ses i sammenheng. Dersom enkeltskifter ikke drives i tråd med vanlig god agronomi, vil det kunne stride med kravet om å drive aktivt, men foretaket kan likevel totalt sett drive «vanlig jordbruksproduksjon». Se nærmere om dette i kapittel 2.3.

Eksempel: Dersom hele produksjonen drives for ekstensivt, skal det vurderes om vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt. Hvis deler av produksjonen drives for ekstensivt, kan denne delen av produksjonen vurderes å ikke oppfylle vilkåret om aktiv drift. Foretaket får ikke areal- og kulturlandskapstilskudd for de arealene dette gjelder, og kommunen må også vurdere om det er inngitt feilopplysninger jf. § 12.

I tilfeller der avlingen er ødelagt av tørke, flom eller lignende kan vilkåret «aktiv drift» være oppfylt dersom foretaket har utført de normale arbeidsoppgavene og gjør det som objektivt sett kan oppfattes som en forsvarlig og god drift ut fra et landbruksfaglig ståsted. Der foretaket har gjort det som kan forventes i løpet av vekstsesongen, vil det kunne få tilskudd for veksten det har sådd, til tross for at avlingen er ødelagt eller skadet. Dersom et skifte stadig er utsatt for flom, tørke eller lignende må det vurderes om det er en forsvarlig og god drift ut fra et landbruksfaglig ståsted.

Der flere driver arealene aktivt i vekstsesongen

Dersom flere foretak har drevet det samme arealet aktivt i vekstsesongen, gis tilskuddet til det foretaket som disponerte arealet 1. august, jf. jordbruksavtalen.

4.4 Grovførsalg

Det følger av jordbruksavtalen at grovfôr for salg må være gjort lagringsdyktig, noe som betyr at foretaket ikke kan selge fôret «på rot». Det er videre et krav om at fôret må selges til markedspris.

Ved brudd på disse kravene skal salget av grovfôr regnes som bortleie. Det er unntak for gras til brikettering.

Dersom foretaket, på grunn av flom, tørke eller andre forhold utenfor foretakets kontroll, var forhindret fra å høste vanlig avling av omsettelig kvalitet foregående år, kan kommunen fastsette maksimalt tilskuddsberettiget areal fra grovførsalg for foretaket uten at det er solgt grovfôr, jf. jordbruksavtalen. Kommunen må foreta en skjønnsmessig helhetsvurdering i slike saker.

4.5 Oppstart og utvidelse av grovfôrbasert husdyr-/grovfôrproduksjon for salg

Ved oppstart eller utvidelse av grovfôrbasert husdyrproduksjon med kjøp av dyr etter telledato, kan kommunen ta hensyn til dette ved fastsetting av foretakets tilskuddsberettigede grovfôreareal, jf. jordbruksavtalen. Kommunen fastsetter skjønnsmessig det faktiske arealbehovet.

Foretaket må i slike tilfeller så snart som mulig informere kommunen om antall innkjøpte dyr. Foretaket må kunne dokumentere innkjøp av dyr dersom kommunen ber om det. Kommunen må sette individuelle frister for å levere dokumentasjon, der dette er nødvendig.

Søkere som starter opp eller utvider grovfôrproduksjon for salg, kan få lagt til grunn grovførsalg i perioden 1. juli - 31. mars for beregning av tilskudd. Foretaket må i slike tilfeller så snart som mulig informere kommunen om mengde solgt grovfôr. Foretaket må kunne dokumentere mengde solgt grovfôr dersom kommunen ber om det. Kommunen må sette individuelle frister for å levere dokumentasjon, der dette er nødvendig.

4.6 Tilskudd til økologisk landbruk

Formålet med arealtilskudd til økologisk landbruk er å stimulere til at en større del av jordbruksproduksjonen skjer i form av økologisk produksjon.

For å motta tilskudd til økologisk landbruk må foretaket oppfylle alle øvrige vilkår som gjelder for å motta produksjonstilskudd. I tillegg må foretaket være tilknyttet Debios kontrollordning. Produksjonen må være sertifisert etter forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler (økologiforskriften), og være klassifisert som «karens» (under omlegging) eller «økologisk». Produksjonen må være godkjent av Debio før tilskudd til økologisk produksjon kan utbetales.

Det er Debios revisjon samme år som er avgjørende for om driften av arealene oppfyller vilkårene for økologisk areal eller karensareal i vekstsesongen, som vil si den status arealene har ved høsting.

I enkelte tilfeller kan Debios revisjon være etter søknadsfristen for produksjonstilskudd. Det er en forutsetning for å føre opp økologisk arealproduksjon i søknaden, at foretaket er tilknyttet eller har

søkt om tilknytning til Debios kontrollordning når søknaden om produksjonstilskudd sendes. Foretaket kan føre opp arealer som var i karens eller økologisk drift i samsvar med økologiforskriften. Dersom en eller flere produksjoner som søkeren har ført opp som økologiske blir underkjent av Debio, må søkeren melde fra om dette så snart som mulig til kommunen. Dette fordi foretaket ikke oppfyller kravet i forskriften om at produksjonen må drives i samsvar med økologiforskriften dersom produksjonen blir underkjent.

4.7 Miljøkravene – inngrep i kulturlandskapet og krav til vegetasjonssone

Miljøkravene er absolutte vilkår for å være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd. Formålet med miljøkravene er å bidra til en mer miljøvennlig jordbruksproduksjon ved å ivareta miljøverdier i landbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket.

Inngrep som forringer kulturlandskapet

I begrepet «forringer kulturlandskapet» ligger tiltak som griper inn i og forandrer det særegne jordbrukslandskapet. Med kulturlandskapet menes både landskapsbildet, mangfoldet i naturen og kulturhistoriske verdier.

Eksempler på inngrep kan være:

- oppdyrking av skogbryn, kantsoner og andre restarealer mot innmark,
- fjerning av åkerholmer, steingjerder og gamle rydningsrøyser,
- oppdyrking eller fjerning av ferdsselsårer,
- tiltak i utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven som ikke er i tråd med godkjent tiltaksplan,
- planering av jordbruksarealer under 1 daa,
- kanalisering og lukking av elver, bekker og grøfter,
- sprøyting av kantvegetasjon og åkerholmer, med mindre dette er et ledd i skjøtselen av kulturlandskapet.

Normal skjøtsel av eiendommen regnes ikke som et inngrep som forringer kulturlandskapet. Normal skjøtsel kan blant annet være; regelmessig bunn- og siderensking av elver, bekker og grøfter, - skjøtsel av trær og busker (hogst, tynning, skjæring med videre), - og tiltak for nødvendig kryssing med redskap.

En rekke regelverk regulerer inngrep i kulturlandskapet. For eksempel har både vannressursloven, plan- og bygningsloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven og forurensningsloven bestemmelser som begrenser adgangen til å gjøre slike inngrep.

Ordlyden i § 4 tredje ledd første punktum skal tolkes innskrenkende i tilfeller der det er foretatt inngrep som er regulert av annet særregelverk. Dette fordi bestemmelsen kun kommer til anvendelse hvis det aktuelle inngrepet ikke er regulert av annet særregelverk. Det betyr at hvis det er foretatt inngrep som er regulert av annet særregelverk, kan ikke foretakets tilskudd avslås etter § 4 tredje ledd. Dersom det aktuelle inngrepet er regulert av annet regelverk, kan det være aktuelt å avkorte etter § 11 første ledd, dersom regelverksbruddet kan karakteriseres som grovt/alvorlig. Se kapittel 11.1 for nærmere retningslinjer.

Kommunen kan forhåndsgodkjenne inngrep etter tredje ledd **når annet regelverk ikke er til hinder for det**, og dersom det aktuelle inngrepet avhjelper betydelige driftsmessige ulemper for foretaket. I begrepet «betydelig driftsmessig ulempe» ligger det at ulempen for jordbruksforetaket må være av en kvalifisert art. Kommunen må derfor foreta en konkret vurdering av om fordelene for foretaket er så stor at det allmenne hensynet til kulturlandskapet må vike. Kommunens vedtak om

inngrep i kulturlandskap kan påklages til fylkesmannen. Denne bestemmelsen gir ikke kommunen noen mulighet til å godkjenne inngrep som går utover deres myndighet.

Eksempel: Det er søknadspliktig etter forurensingsloven å planere et jordbruksareal på over 1 daa, mens planering av areal på under 1 daa vil måtte forhåndsgodkjennes av kommunen dersom foretaket skal ha rett på areal- og kulturlandskapstilskudd.

Det er foretaket som disponerer arealene, enten som eier eller leier, og søker om tilskudd, som er ansvarlig for at det ikke foretas inngrep i kulturlandskapet, som igjen kan føre til bortfall av areal- og kulturlandskapstilskudd. Foretaket oppfyller likevel vilkårene der andre, som foretaket ikke er ansvarlig for, gjennomfører inngrepet i kulturlandskapet. Regelverket kan ikke omgås ved at foretaket eksempelvis leier inn andre til å foreta inngrepet. I slike tilfeller vil foretaket stå ansvarlig for inngrepet og dermed ikke oppfylle vilkårene for å motta areal- og kulturlandskapstilskudd.

Ved brudd på bestemmelsen, bortfaller det totale areal- og kulturlandskapstilskuddet for det aktuelle søknadsåret da inngrepet i kulturlandskapet ble foretatt. Det kan ikke unntas enkelte arealer fra søknaden med den hensikt at inngrep i arealet ikke skal få konsekvenser for areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Vegetasjonssone mot vassdrag

I områder med åkerdrift og årlig jordarbeiding er det nødvendig å begrense jord- og næringsstofftap til vassdragene. Krav om kantsoner til vassdrag er også berørt i annet regelverk. Derfor er det oppstilt et absolutt vilkår om at foretak med jordbruksarealer mot vassdrag skal ha en vegetasjonssone på minst to meter, og at denne sonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning, for at foretaket skal være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd.

Kravet til vegetasjonssonen er nå presisert slik at sonen må være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Der en sone på to meter ikke motvirker avrenning i tilstrekkelig grad ved normal vannføring, er ikke vilkåret oppfylt. Det er kommunen som må vurdere om vegetasjonssonen er tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning etter et jordbruksfaglig skjønn.

Kravet om vegetasjonssone hindrer ikke at vegetasjonsbeltet kan høstes eller beites, men det skal ikke forekomme jordarbeiding i sonen. I tillegg skal ikke vegetasjonssonen sprøytes, jf. plantevernmiddelforskriften § 19, med mindre dette er et ledd i skjøtselen av sonen, og er godkjent av Mattilsynet.

5 Tilskudd til grønt- og potetproduksjon

I forskriften § 5 står det:

Det kan gis distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker og salat på friland.

Det kan gis distriktstilskudd for matpotet dyrket i Nord-Norge.

For å motta tilskudd må foretaket ha disponert arealet produksjonen av varene har foregått på, og ha omsatt varene i den perioden som framgår av jordbruksavtalen. Det gis kun tilskudd for førstegangsomsetning av varer. Det gis ikke tilskudd for kassabel vare.

Foretak som selger bearbeidede varer må kunne legge fram produksjonslogg eller resept. Produksjonsloggen skal inneholde antall kg råvare som ble bearbeidet og hvilken mengde

ferdigvare dette ga. Resepten skal angi antall kg råvare som inngår i produksjonen av en angitt mengde ferdigvare.

Foretaket må kunne legge frem salgsbilag der omsatt mengde er spesifisert i kg, unntatt for:

- a) Varer som har omregningsfaktor fra én mengdeenhet til en annen i medhold av jordbruksavtalen eller forskrift. I disse tilfellene kan begge mengdeenhetene benyttes i salgsbilaget.
- b) Bearbeidede varer. I disse tilfellene skal det være samme mengdeenhet i salgsbilaget og i resepten eller produksjonsloggen

5.1 Generelt om tilskudd til grønt- og potetproduksjon

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- Distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt salat på friland.
- Distriktstilskudd for matpotetproduksjon i Nord-Norge.

Formålet med tilskuddet er å bedre inntekten for yrkesprodusentene innen grøntsektoren og sikre en geografisk spredt produksjon.

Følgende vilkår må være oppfylt for at foretaket skal være berettiget tilskudd til grønt- og potetproduksjon:

5.2 Foretaket må ha disponert arealet produksjonen av varene har foregått på

For at foretaket skal være tilskuddsberettiget etter bestemmelsen, må foretaket for det første ha disponert arealet produksjonen av varene har foregått på. Vilkåret stiller ikke krav til at foretaket må ha disponert arealet i søknadsåret, så lenge varene er solgt i søknadsåret. Det avgjørende er at foretaket må ha disponert arealet i den perioden varene ble produsert. For en redegjørelse av disponeringskravet for arealer se kapittel 4.2.

5.3 Foretaket må ha omsatt varene i søknadsåret

Foretaket må videre ha omsatt varene i søknadsåret, det vil si i perioden 1. januar til 31. desember året før utbetalingsåret. Med omsatt vare menes *levering av vare mot vederlag*. Ordlyden «varene» omfatter både råvarer (frukt, bær, grønt eller potet som ikke er bearbeidet) og bearbeidede varer (som for eksempel saft eller syltetøy).

5.4 Det gis kun tilskudd for førstegangsomsetning av varer, og ikke for kassabel vare

Det gis kun tilskudd for varene første gang de omsettes.

Det kan videre ikke gis tilskudd for kassabel vare. En kassabel vare er en vare som ikke er av god nok kvalitet på omsetningstidspunktet, slik at den ikke kan benyttes til konsum eller videreforedling. Produkter som går til dyrefôr og frasorterte poteter som omsettes gjennom avrensordningen regnes i denne sammenheng som kassabel vare.

Vilkåret underbygger at omsetningen må være reell, og avgrenser mot fiktivt salg av varer med dårlig kvalitet. Vilkåret må også ses i sammenheng med presiseringen i jordbruksavtalen om at det kun gis tilskudd for varer som omsettes som menneskeføde.

5.5 Foretaket må kunne fremlegge dokumentasjon på salget

Bestemmelsens fjerde og femte ledd stiller spesifikke krav til hva slags dokumentasjon foretaket må kunne legge frem for å være tilskuddsberettiget. Dersom foretaket ikke kan legge frem dokumentasjonen som kreves etter bestemmelsen, vil ikke foretaket oppfylle vilkårene for å motta tilskudd.

Det følger av bestemmelsens femte ledd første punktum at foretaket må kunne legge frem salgsbilag der omsatt mengde er spesifisert i kg, unntatt for foretak som selger bearbeidede varer (jf. femte ledd bokstav b) og for varer som har omregningsfaktor (jf. femte ledd bokstav a).

Foretak som selger råvarer må altså kunne legge frem salgsbilag som viser antall kg råvare foretaket har solgt i søknadsåret.

For foretak som selger bearbeidede varer må mengdeenheten i salgsbilaget samsvare med mengdeenheten i resepten eller produksjonsloggen, jf. § 5 femte ledd bokstav b. Kravet må ses i sammenheng med bestemmelsens fjerde ledd, der det stilles krav til at foretak som selger bearbeidede varer må kunne legge frem produksjonslogg eller resept. *Eksempel:* Dersom produksjonsloggen viser antall kg epler som ble brukt for å fremstille et visst antall liter eplejuice, må salgsbilaget vise mengden eplejuice som er solgt i liter.

For varer som har omregningsfaktor fra en mengdeenhet til en annen (slangeagurk og salat), kan begge mengdeenhetene benyttes i salgsbilaget. Se gjeldende jordbruksavtale kapittel 6.6 for omregningsfaktorer for slangeagurk og salat.

Se saksbehandlingsrundskrivet for nærmere beskrivelse av hvordan saksbehandler kan kontrollere dokumentasjonen, samt regne om fra mengdeenheten i salgsbilaget til kg (mengdeenheten i søknadsskjemaet).

6 Tilskudd til avløsning

I forskriften § 6 står det:

Det kan gis tilskudd til avløsning ved ferie og fritid på grunnlag av det dyretallet foretaket disponerte på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen. Tilskuddet kan ikke overstige foretakets faktiske utgifter til avløsning.

Som avløsning regnes ikke arbeid utført av person som

- a) har næringsinntekt fra foretaket,*
- b) er ektefelle eller samboer til en som har næringsinntekt fra foretaket, eller*
- c) er under 15 år.*

Tilskudd etter denne paragrafen kan ikke gis til skoler samt andre offentlige og private institusjoner.

6.1 Generelt om tilskudd til avløsning

Det er tre grunnkriterier som må være oppfylt for at et foretak skal være berettiget avløsertilskudd:

- Foretaket må ha disponert dyr på en av telledatoene, eller ha slakta⁶ eller solgt⁷ dyr i søknadsåret.
- Foretaket må ha hatt faktiske utgifter til avløsning i søknadsåret.
- Avløsertjenesten må være knyttet til foretakets husdyrdrift.

Disse kriteriene er generelle, og gjelder uavhengig av om avløsertjenesten er kjøpt fra avløserlag, fra et annet foretak, eller om avløseren er ansatt i foretaket.

6.2 Grunnlag og periode fastsatt av jordbruksoppgjøret

Grunnlaget for hvor store avløserutgifter som kan refunderes fastsettes som hovedregel ut fra antall dyr foretaket disponerer og søker tilskudd for 1.3. og 1.10. For slaktegriser, konvensjonelle og økologiske slaktekyllinger samt slaktede gjess, kalkuner og ender, legges antall slaktede dyr i løpet av året, registrert i Leveransedatabasen hos Landbruksdirektoratet, til grunn. For kyllinger og kalkuner solgt som livdyr, legges antall solgte livdyr i løpet av året til grunn. Se jordbruksavtalen for satser og hvilke telledatoer som gjelder for de ulike dyreslagene.

Foretaket må innen 15. mars registrere i søknaden det antall dyr foretaket disponerer 1. mars. Tilsvarende må det innen 15. oktober registrere antall dyr det disponerer har 1. oktober. Dersom foretaket ikke registrerer dyr ved del 1 eller del 2 av søknaden (frist 15. mars og 15. oktober), vil ikke disse dyrene kunne tas med i fastsettelsen av avløsertilskuddsgrunnlaget.

For informasjon om hvordan foretakets maksimale avløsertilskudd blir beregnet se beregningsveilederen. I jordbruksavtalen er det videre en tabell der sats per dyr fremgår.

Foretaket må søke om å få refundert utgifter til avløsning innen søknadsfristen 15. oktober. Utgiftene til avløsning må være påløpt i søknadsåret. At utgiften er påløpt innebærer at det er utført en tjeneste man har forpliktet seg til å betale. Foretaket skal føre inn avløserutgifter som har påløpt før søknadsfristen i søknaden den 15. oktober. Foretak som på søknadstidspunktet ikke allerede har hatt påløpte utgifter tilsvarende sitt maksimale grunnlag for refusjon av avløsningsutgifter, kan etterregistrere disse frem til 10. januar året etter avløserutgiftene er påløpt.

6.3 Faktiske utgifter til avløsning

Med «faktiske utgifter» menes i denne forskriften påløpte utgifter i søknadsåret som foretaket kan dokumentere. Dette innebærer at det kun er avløsning (arbeid) utført i søknadsåret som gir grunnlag for avløsertilskudd. Dersom selve utbetalingen/faktureringen for arbeidet først skjer året etter søknadsåret, må det komme klart frem av dokumentasjonen at arbeidet er utført i søknadsåret. Tilskuddet kan ikke overstige de faktiske utgiftene foretaket har hatt til avløsning.

Foretak som selv har arbeidsgiveransvar for avløseren kan få dekket lønnsutgifter, inkludert feriepenger. Avløsertilskuddet kan også brukes til å dekke utgifter til kjøp av avløsertjenester fra avløserlag, avløsering eller andre foretak.

Med «avløsning» menes de arbeidsoppgaver som det ikke er uvanlig at gårdbrukere selv utfører. Det skal legges et objektivt avløsningsbegrep til grunn. Det vil si at man ikke skal legge til grunn hvilket arbeid den enkelte bonde utfører, men arbeid som bønder flest utfører i husdyrdriften.

---

⁶ Dette gjelder for slaktegriser, konvensjonelle og økologiske slaktekyllinger samt slaktede gjess, kalkuner og ender, jf. jordbruksavtalen.

⁷ Dette gjelder for kyllinger og kalkuner solgt som livdyr, jf. jordbruksavtalen.

Avløsning er ikke avgrenset til tradisjonell fjøsavløsning, og omfatter blant annet også saueklipping, klauvskjæring, vedlikehold av driftsbygning i form av for eksempel maling eller snekkerarbeid, rundballepressing, jordarbeiding, spredning av husdyrgjødsel, gjerdehold, beiterydding, frakt av dyr til og fra beite mv. Det sentrale er om foretaket kan dokumentere at det har hatt utgifter til avløsning som er knyttet til husdyrholdet, og som i utgangspunktet er arbeid som det ikke er uvanlig at gårdbrukeren kunne ha utført selv. Tilskuddet kan dermed ikke dekke utgifter til tjenester som for eksempel dyrlege, regnskapsføring, rådgivning fra husdyrkontrollen, drektighetskontroll, husdyrkontroll, rørlegger eller elektriker. Det gis heller ikke tilskudd for utgifter som foretak har hatt til innleie av fjørfeplukkere, utover eventuelle utgifter til en avløser som utfører de oppgavene bonden selv ville ha utført om han eller hun hadde vært tilstede ved fjørfeplukkingen. Oppramsingen av hvilke tjenester som kan og ikke kan gi grunnlag for utbetaling av tilskudd er ikke uttømmende, men veiledende.

Begrepet avløsning omfatter bare selve tjenesten, og ikke varer som eventuelt blir benyttet. Det gis ikke tilskudd til leie av maskiner eller annet materiell som benyttes under utførelse av en tjeneste. At avløsningen kun omfatter selve tjenesten innebærer også at utgifter til merverdiavgiften foretaket betaler for avløsningen ikke refunderes.

Det kreves ikke at foretakene legger ved dokumentasjon når de søker. Foretakene må kunne fremvise dokumentasjon på faktiske utgifter til avløser ved kontroll.

6.4 Krav til avløseren

Avløseren kan ikke ha næringsinntekt fra det foretaket han er avløser for, eller være ektefelle eller samboer til en som har næringsinntekt fra dette foretaket, jf. § 6 andre ledd bokstav a og b. Innehavers, eiers eller deleiers inntekter for arbeid utført i foretak organisert som enkeltpersonforetak (ENK) og ansvarlig selskap (ANS) regnes som næringsinntekt.⁸ Derfor kan det ikke utbetales tilskudd til avløsning hvis avløsningen er utført av innehaver, eier eller deleier i et ENK eller ANS, inkludert selskap med delt ansvar (DA). Det samme gjelder dersom avløsningen er utført av innehavers, eiers eller deleiers ektefelle eller samboer. Med samboer i denne forskriften menes to som lever sammen i et ekteskapslignende forhold.

Aksjeeiers inntekter for arbeid utført i foretak organisert som aksjeselskap (AS) regnes ikke som næringsinntekt. Dette innebærer at et AS kan få tilskudd til avløsning for utgifter knyttet til avløserarbeid utført av aksjeeier i dette AS.

Avløseren må ha fylt 15 år når avløsningen skjer, jf. § 6 andre ledd bokstav c.

6.5 Avløsertilskudd kan ikke gis til skoler samt andre offentlige og private institusjoner

I forskriften § 6 tredje ledd fremgår det at avløsertilskudd ikke kan gis til skoler og andre offentlige og private institusjoner. Begrunnelsen for dette er at skoler og institusjoner ikke anses å ha samme behov for å leie avløser som det ordinære jordbruksforetaket, som har jordbruksproduksjon som sitt hovedformål. Hva som skal anses som en privat institusjon etter forskriften, skal ikke avgjøres ut fra foretaksform, men formålet med foretaket. Eksempelvis vil avlsorganisasjoner ikke ha rett på avløsertilskudd.

---

⁸ Dette gjelder også for KS (kommandittselskap), indre selskap, partrederi og sameie (som er registrert som et deltakerlignet selskap i Foretaksregisteret).

7 Utmåling og driftsfellesskap

I forskriften § 7 står det:

Tilskudd utmåles på basis av det dyretall og areal som hvert enkelt foretak disponerer og i samsvar med vilkår, satser, soner, definisjoner m.m. fastsatt i eller i medhold av jordbruksavtalen.

Foretak som reelt sett inngår i én felles virksomhet eller på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid og søker tilskudd til samme produksjon (driftsfellesskap), kan få beregnet tilskudd for det samlede dyretall og areal som disponeres innenfor driftsfellesskapet. Dersom foretakene uaktsomt eller forsettlig har unnlatt å opplyse om at de er i driftsfellesskap, skal tilskuddet avkortes.

Alle typer husdyrproduksjoner anses som samme produksjon etter annet ledd. Planteproduksjoner innenfor én vekstgruppe, slik disse til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, anses å være samme produksjon.

Selv om flere foretak inngår i et driftsfellesskap etter annet ledd, kan de likevel gis selvstendige tilskudd dersom foretakenes beregnede tilskudd ikke samlet overstiger hva de ville fått utmålt som én enhet.

Driftsfellesskap etter annet ledd skal alltid anses å foreligge dersom landbruksmyndighetene endelig har konstatert at det foreligger forhold som utløser konsesjonsplikt etter lov 16. januar 2004 nr. 5 om svine- og fjørfeproduksjon § 3.

7.1 Generelt om § 7

Hovedregelen for utmåling av tilskudd følger av bestemmelsens første ledd, hvor det vises til at hvert enkelt foretak får utmålt tilskudd basert på hva partene har kommet frem til gjennom jordbruksavtalen. Jordbruksavtalens utmålingsregler blir ikke kommentert nærmere i dette rundskriv.

Andre til femte ledd oppstiller et unntak fra utmålingsregelen i første ledd for foretak i driftsfellesskap. For foretak som er i driftsfellesskap, slik det er beskrevet i andre ledd, skal utmålingen av tilskuddet gjøres samlet for den eller de produksjonene driftsfellesskapet gjelder.

Unntaket i andre til femte ledd kommer til anvendelse når det er to eller flere foretak som er i driftsfellesskap ved at de:

- reelt sett inngår i én felles virksomhet eller på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid og
- søker tilskudd til samme produksjon slik disse er definert i tredje ledd

Foretak som er i driftsfellesskap kan etter andre ledd få utmålt tilskudd samlet for den eller de produksjoner det gjelder.⁹ De må da opplyse om driftsfellesskapet i søknaden. Videre fremgår det

---

⁹ Ved innføringen av forskrift av 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket, ble regelverket endret. Etter någjeldende forskrift er det ikke lenger slik at tilskudd ikke kan gis til foretak i driftsfellesskap. Det følger av forvaltningspraksis at den nye utmålingsregelen også skal brukes for saker om driftsfellesskap som reguleres av forskrift av 22. mars 2002 nr. 283 om produksjonstilskudd i jordbruket og forskrift av 8. november 2006 nr. 1227 om tilskot til avløyning.

av fjerde ledd at foretak som ikke oppnår en merutbetaling ved å søke separat, ikke trenger å oppgi at de er i driftsfellesskap.

En konsekvens av fjerde ledd er at det ikke skal reageres med avkorting etter andre ledd siste setning mot foretak i driftsfellesskap som ikke har opplyst om dette dersom ingen av foretakene har oppnådd en merutbetaling ved å unnlate å opplyse om driftsfellesskapet. Bestemmelsen om avkorting kommer heller ikke til anvendelse overfor foretak som har unnlatt å opplyse om driftsfellesskapet i aktsom god tro. Se mer om avkorting for feilopplysning om driftsfellesskap etter andre ledd siste setning i kapittel 7.6.

7.2 Bakgrunn for driftsfellesskapsregelen i andre ledd

Det er en målsetting i jordbruksavtalen å jevne ut inntektsmulighetene i jordbruket etter bruksstørrelse og geografisk beliggenhet. Noen tilskudd er derfor struktur- og distriktsdifferensiert. Utgangspunktet for denne differensieringen er å kompensere for skalaulemper (høyere kostnad per produsert enhet hos mindre foretak). Slik skal tilskuddsordningene blant annet bidra til lønnsomhet i ulik skala. I noen ordninger ligger det også et strukturelement i at det er satt et tak for hvor mye tilskudd hvert foretak kan motta.

Samarbeidsløsninger i jordbruket er ønskelig. Det er imidlertid et avgjørende hensyn i norsk landbrukspolitikk at flere foretak som reelt sett drives som én felles virksomhet, ikke har krav på samme satsnivå i tilskuddene som foretak som drives enkeltvis.

Formålet med å ha en egen utmålingsregel for foretak i driftsfellesskap er å ivareta strukturelementene som ligger i jordbruksavtalen. For å være berettiget den strukturkompensasjonen som ligger i tilskuddsordningene er det en forutsetning at foretakene drives adskilt og ikke reelt sett drives som én felles virksomhet. Bestemmelsen om driftsfellesskap skal på denne måten sikre at strukturdifferensieringen gis som tilsiktet, uavhengig av selskapsform og formell organisering.

7.3 Innholdet i driftsfellesskapsbegrepet

Det avgjørende i vurderingen av driftsfellesskap er om foretakene «reelt sett inngår i én felles virksomhet», jf. § 7 andre ledd. Foretakene vil i tilskuddssammenheng være «én felles virksomhet» der driften er så praktisk og/eller økonomisk sammenvevd at det vil stride mot formålet med strukturen i tilskuddene å utmåle tilskudd som om det var to eller flere separate foretak, jf. en helhetsvurdering av momentene i kapittel 7.8.

I tilskuddssammenheng vil foretakene også anses for å være én «felles virksomhet» om de «på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid», jf. § 7 andre ledd. Med «skalafordeler» menes lavere kostnad per produsert enhet. Flere av momentene som beskrives i oppstillingen i kapittel 7.8 vil kunne innebære skalafordeler for de involverte foretakene.

Jo mer integrert foretakene er, jo flere områder foretakene samarbeider på og jo større nytte foretakene har av samarbeidet, jo mer er det som taler for at det foreligger et driftsfellesskap.

7.4 Samme produksjon

Driftsfellesskapsvurderingen er kun aktuell for foretak som søker tilskudd til samme produksjon, jf. § 7 andre ledd.

Det fremgår av § 7 tredje ledd at alle typer husdyrproduksjoner anses som samme produksjon. At alle husdyr teller som samme produksjon er et resultat av at husdyrtilskuddet og avløsertilskuddet har en maksavgrensning som gjelder husdyrholdet som helhet.

Planteproduksjoner innenfor én vekstgruppe, slik disse til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, anses å være samme produksjon, jf. samme bestemmelse. Det er kun nødvendig å vurdere driftsfellesskap for foretak som driver produksjoner med struktur i satsene, jf. formålet med bestemmelsen og adgangen til å få selvstendige tilskudd etter fjerde ledd.

7.5 Foretak som ikke henter ut mertilskudd

Foretak som ikke henter ut mertilskudd ved å søke separat, trenger ikke å opplyse om driftsfellesskapet i søknaden, jf. § 7 fjerde ledd. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt der foretakene kun driver arealbaserte produksjoner, så lenge det ikke er strukturdifferensiering i satsene. Det kan også være aktuelt dersom to husdyrforetak med ulike husdyrproduksjoner ikke kommer over maksavgrensningen, og bare det ene foretaket søker avløsertilskudd. I slike tilfeller er det heller ikke aktuelt å avkorte etter forskriftens § 7, jf. § 12.

7.6 Avkorting ved driftsfellesskap

En unnlattelse av å opplyse om et driftsfellesskap som kan eller har ført til en merutbetaling, er en feilopplysning som skal avkortes etter § 7 andre ledd siste setning jf. § 12. Forskjellen på avkorting etter § 7 jf. § 12, og avkorting etter § 12, er at det etter § 7, jf. § 12 alltid skal avkortes dersom vilkårene for avkorting er oppfylt. For en nærmere redegjørelse av reglene om avkorting, se kap. 12.

7.7 Vurdering av periode for driftsfellesskap

Om foretakene er i driftsfellesskap eller ikke, skal vurderes for søknadsåret som en helhet. Avkrysningen for søknaden i oktober vil være avgjørende for tilskuddsutmålingen til foretaket.

Vurderingen av om foretakene er i driftsfellesskap, kan endre seg fra år til år. Selv om det vurderes slik at foretakene driver adskilt for et søknadsår, kan samarbeidet med tiden bli så omfattende at foretakene i praksis drives som én enhet, eller motsatt.

Hvis kommunen på kontroll finner at det kontrollerte foretaket er i driftsfellesskap, må det gjøres en vurdering av om foretakene også har vært i driftsfellesskap ved tidligere søknadsår. Kommer man til at et foretak skulle ha opplyst om driftsfellesskap i tidligere søknader, må det vurderes om det er grunnlag for å omgjøre tidligere vedtak om utbetalinger etter forvaltningsloven § 35, og eventuelt kreve tilbake feilutbetalt tilskudd etter forskrift om produksjonstilskudd § 13. Her må det gjøres en konkret vurdering fra sak til sak, der det avgjørende vil være hvor langt tilbake i tid det er bevismessig dekning for å konstatere at foretakene var i driftsfellesskap. Det vil imidlertid aldri være aktuelt å gå lengre enn 10 år tilbake i tid.

Noen driftsfellesskap kan opphøre med tiden, dersom foretakene blir mer selvstendige og drives klarere adskilt. Foretakene må selv vurdere om de fortsatt er i driftsfellesskap for senere års søknader. Er forvaltningen uenig i at driftsfellesskapet har opphørt, skal tilskuddet utmåles samlet til driftsfellesskapet og deretter avkortes.

7.8 Hvordan gå frem for å konstatere driftsfellesskap?

7.8.1 Oversikt over prosessen med å gjøre en driftsfellesskapsvurdering

I kapittel 7.8.2 til 7.8.4 gjennomgås forhold som kan være relevante for driftsfellesskapsvurderingen og hvordan disse kan brukes. De elementene som trekkes frem er basert på tolkning av ordlyden, formålet og forarbeider til bestemmelsen, samt praksis på området.

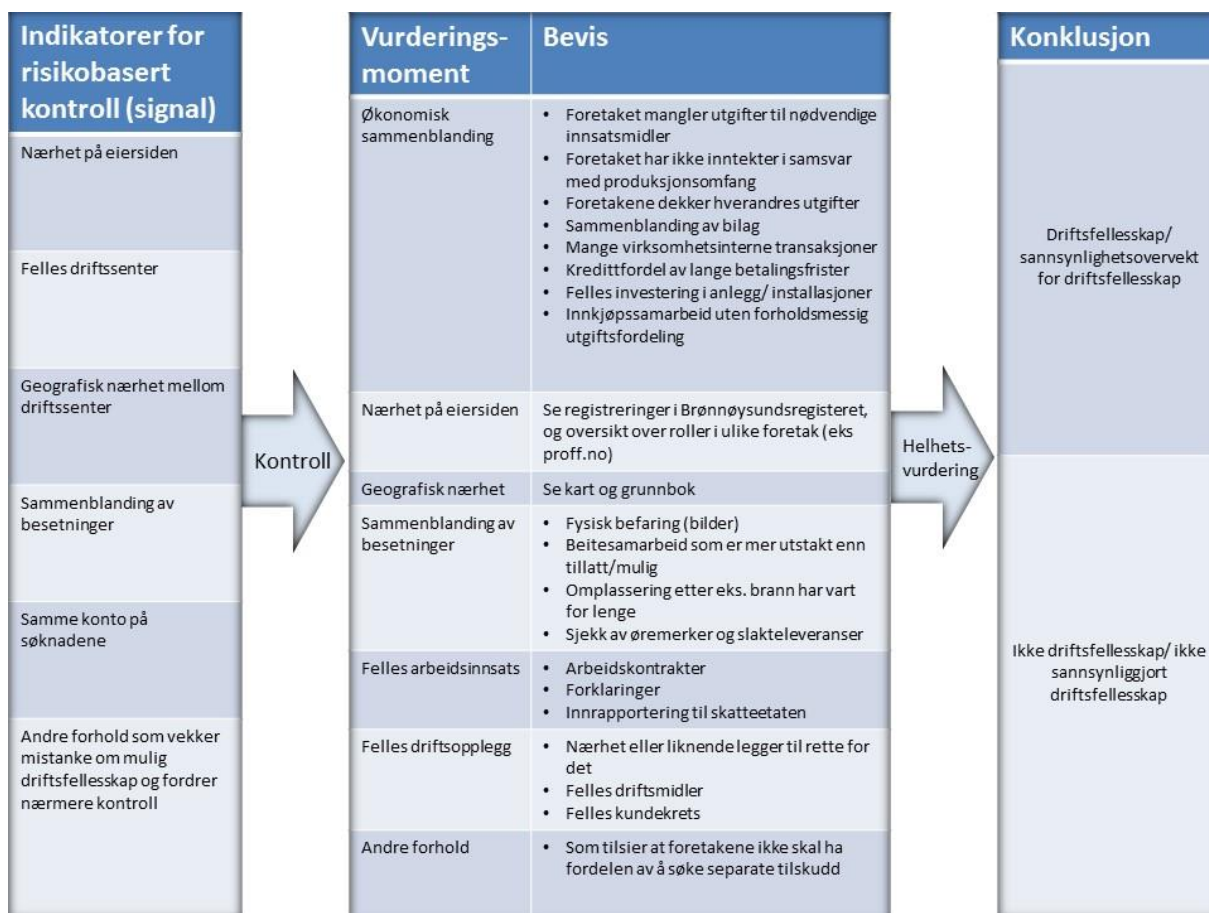
Figur 1 er et forsøk på å systematisere vurderingen, men fremstillingen er ikke uttømmende. Også andre forhold enn dem som er listet opp, vil kunne være relevant. Figur 1 illustrerer gangen i en driftsfellesskaps sak, men er ikke uttømmende. Ofte starter saken med at forvaltningen observerer ytre faktorer (indikatorer) som gjør at foretak blir trukket ut til risikobasert kontroll. På kontrollen undersøkes de ulike vurderingsmomentene. På bakgrunn av alle funnene må det foretas en konkret helhetsvurdering av om det er sannsynlighetsovervekt for at foretakene inngår i et driftsfellesskap.

I det videre gjennomgås først

- 1) Den siste delen av figuren; helhetsvurderingen av de opplysninger som er kommet frem i saken og konklusjon ut fra beviskravet i forvaltningsretten i kapittel 7.8.2.

Deretter gjennomgås prosessen slik den ofte er fra starten med:

- 2) avdekking av varselplaner og utplukk til kontroll i kapittel 7.8.3, og
- 3) avdekking og vurdering av de faktiske forhold i saken, rundt driftsopplegg og økonomi i kapittel 7.8.4.

Figur 1: Fremstilling av hvordan gangen i en driftsfellesskaps sak ofte fremstår.

7.8.2 Helhetsvurdering og konklusjon

Som gjennomgått under punkt 7.3 skal det både vurderes hvor mye foretakene har og gjør felles, og hvilke og hvor store fordeler foretakene har hatt av fellesskap og samarbeid. I hver sak må saksbehandler vurdere hvilke momenter som er relevante i den konkrete saken og hvor sikker man er på bevisene. Ulike momenter kan ha ulik vekt fra sak til sak. Hvor godt et forhold er dokumentert eller sannsynliggjort, kan også spille inn på hvor stor vekt man vil tillegge momentet i den enkelte sak. Forhold som taler mot driftsfellesskap skal også vurderes.

Når alle de relevante momenter i den enkelte sak er gjennomgått, skal saksbehandler til sist foreta en helhetsvurdering av bevisbildet; dokumentasjon, forklaringer og observasjoner rundt de relevante momenter i saken. I forvaltningssaker der ikke annet er bestemt, er beviskravet alminnelig sannsynlighetsovervekt. Når saken er så godt opplyst som mulig etter forvaltningsloven § 17, skal saksbehandler konkludere med den konklusjonen som er mest troverdig.

I søknadssaker som dette foreligger en omvendt bevisbyrde, jf. alminnelig forvaltningsrett. Foretakene må derfor så langt det er mulig legge frem bevis for at de har rett på tilskudd som omsøkt. Forvaltningen har likevel en selvstendig plikt til å opplyse saken.

7.8.3 Når bør kommunen vurdere driftsfellesskap?

Indikatorene er ytre tegn som kjennetegner mange av foretakene som er i driftsfellesskap. Indikatorene fordrer en nærmere kontroll dersom foretakene søker separate tilskudd til samme produksjon, og kan hente ut mertilskudd av det. Praksis har vist at foretak som faller inn under en eller flere av de indikatorene som er opplistet i figuren overfor, sjeldnere driver adskilt. Disse indikatorene har det til felles at de er synlig gjennom ulike ytre observasjoner, før en formell foretakskontroll har vært iverksatt:

- «Nærhet på eiersiden» omfatter at én person har eierinteresser i flere foretak.
- «Felles driftssenter» eller «samme konto» vil kunne avdekkes ved gjennomgang av produksjonstilskuddssøknaden.
- «Geografisk nærhet mellom driftssenter» kan oppdages gjennom saksbehandlers lokalkunnskap eller ved å se på kart og i grunnbok, særlig aktuelt ved utskilte tomter og felles anlegg.
- «Sammenblanding av besetninger» vil kunne oppdages ved telling av dyr eller at man ser dyr fra ulike besetninger i samme innhegning.

Det vil også kunne forekomme andre forhold som forvaltningen har kjennskap til som nødvendigvis gjør kontroll. Kommunens lokalkunnskap vil kunne innebære at man vet om andre faktorer (for eksempel gjennom informasjon som er kjent i nrområdet eller gjennom medieomtale), som for en utenforstående ikke ville være observerbare uten en nærmere kontroll. Dette vil eksempelvis kunne gjelde felles arbeidsledelse og foretak som disponerer driftsbygninger, innhegninger og andre driftsmidler i fellesskap.

Observasjon av indikatorer fungerer som en varselampe, som kan markere at nærmere undersøkelser bør iverksettes. Den videre kontrollen vil avdekke om det foreligger et driftsfellesskap eller ikke. Indikatorene vil ikke alltid føre til konklusjon om driftsfellesskap. Samtidig er det også mulig å tenke seg at det er driftsfellesskap selv om man ikke har observert typiske indikatorer forut for selve kontrollen.

Ved mistanke om driftsfellesskap må det gjøres nærmere undersøkelser av driften og de økonomiske forholdene før det kan konstateres om det reelt sett foreligger driftsfellesskap mellom

formelt sett selvstendige foretak. Observerte indikatorer som ga grunnlag for kontroll vil kunne inngå som momenter i driftsfellesskapsvurderingen, jf. kapittel 7.8.4.

7.8.4 Hvilke forhold bør undersøkes nærmere i driftsfellesskapsaker?

Den skjønnsmessige vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap er lik som etter tidligere forskrift og vurderingen skal fortsatt knyttes opp til «samme produksjon», slik dette begrepet er definert i tredje ledd og omtalt i kapittel 7.4. De sentrale momentene som skal vektlegges er derfor de samme som før.

I alle tilfeller må det foretas en samlet skjønnsmessig vurdering. Momentene kan ha ulik vekt, der noen alene vil kunne være tilstrekkelig for å konstatere driftsfellesskap. Momenter som er utslagsgivende i en sak, er ikke nødvendigvis til stede i en annen sak hvor det også blir konstatert driftsfellesskap. Denne listen er ikke uttømmende, men tar for seg noen av de mer vanlige og kontrollerbare sidene ved driftsfellesskap. Alle indikatorene som førte til at foretakene ble plukket ut til kontroll, vil også kunne komme inn som momenter i denne vurderingen.

Nærhet på eiersiden

Eierinteresser og roller i foretak kan kartlegges ved å undersøke Brønnøysundregistrene eller andre offentlig tilgjengelige register som for eksempel proff.no.

At **én person har eierinteresser i flere foretak**, vil ikke i seg selv være tilstrekkelig for å fastslå driftsfellesskap, men det vil ofte være et tegn på at foretakene reelt sett driver som én virksomhet. Når en og samme person eier flere foretak alene er det i utgangspunktet liten sannsynlighet for at foretakene drives adskilt. Dersom foretakene driver med produksjoner som ligner hverandre driftsmessig, og på samme eiendom, er det en sterk indikasjon på driftsfellesskap. Det bør vurderes om produksjonens art gjør det mulig å oppnå skalafordeler gjennom felles utstyr, felles innkjøp/lagring av fôr, felles bruk av driftsbygninger og felles arbeidsinnsats og administrasjon. I tilfeller der slike faktorer samlet sett har gitt foretakene skalafordeler av et visst omfang, vil dette alene kunne være nok for å konstatere driftsfellesskap. I vurderingen av om det er driftsfellesskap mellom foretak med felles eierinteresser, må **eierens involvering i driften**, og **størrelsen på eierandelen** vurderes.

I de tilfeller man står overfor situasjoner hvor **én person reelt sett er den som driver flere foretak**, for eksempel en samdrift og et enkeltpersonforetak, vil dette kunne være nok til å konstatere driftsfellesskap mellom foretakene. Dersom foretakene i tillegg drives i umiddelbar nærhet av hverandre, vil det normalt være nok til å konstatere driftsfellesskap mellom foretakene, og det vil sjelden være behov for dyptgående regnskapsanalyser for å kunne konstatere driftsfellesskap. Om denne personen i realiteten driver foretakene alene, innebærer det at det er sannsynlig at foretakene drives som en felles virksomhet. Det er også grunn til å anta at denne sannsynligheten øker jo større eierandeler vedkommende har. En kan likevel tenke seg situasjoner der en person alene driver flere foretak han har eierinteresser i, men hvor det likevel ikke er grunnlag for å konkludere med at foretakene er i driftsfellesskap. Dette kan gjelde der det er stor geografisk avstand mellom foretakenes driftssenter. Her vil det være mer naturlig å legge til grunn at foretakene drives adskilt og at det ikke er mulig å hente ut skalafordeler.

Dersom eierandelen i et av foretakene fremstår som en ren formalitet, for eksempel når melkekvoten til et foretak er bortleid, og dette leieforholdet er formalisert som en eierandel i et fellesforetak (typisk mellom 0,1 og 1 prosent eierandel i selskapet), vil heller ikke eierforholdet i seg selv kunne benyttes til å påvise driftsfellesskap. Forvaltningen må imidlertid kunne kreve at søkerne i slike tilfeller godtgjør at foretakene drives adskilt. Dette kan de gjøre ved å vise at det ikke er sammenfallende driftsopplegg, for eksempel på grunn av ulike typer husdyrproduksjoner

eller stor geografisk avstand mellom foretakene. Det vil også kunne være relevant å se på om godtgjørelsen fra fellesforetaket for bruken av kvoten i realiteten kan sidestilles med et ordinært kvoteleieforhold.

Dersom én person har eierinteresser i flere, forutsetter dette at foretakene godtgjør at de driver adskilt for at det skal kunne gis selvstendige tilskudd. I vurderingen av om foretakene drives adskilt kan det være av betydning hvordan produksjonene ble drevet tidligere. I et tilfelle der like eller lignende husdyrproduksjoner som tidligere har vært drevet av ett foretak, blir omorganisert i to eller flere foretak med felles eierinteresser, kan det indikere at omorganiseringen kun er av formell art og at foretakene reelt sett fortsatt drives som én felles virksomhet. Særlig gjelder dette der produksjonene er lokalisert på samme sted som tidligere, og i geografisk nærhet med hverandre. Hva som fremstår som hovedmotivet for å dele opp en virksomhet, vil følgelig være relevant i driftsfellesskapsvurderingen. Dersom oppsplittingen fremstår uten driftsmessig egenverdi, men kun medfører økt tilskudd, vil det være et klart tegn på at det foreligger driftsfellesskap.

Geografisk nærhet og sammenblanding av besetninger

Der flere foretak opererer med **felles driftsbygning/innhegninger** eller har **driftsbygninger i umiddelbar nærhet** av hverandre, på samme eller ulike landbrukseiendommer (herunder utskilt tomt), vil dette også være en sterk indikator for at produksjonene ikke drives adskilt. Momentet er særlig sterkt der de to produksjonsenhetene i praksis fremstår som ett anlegg. Geografisk nærhet mellom produksjonene fordrer også nærmere undersøkelse av administrasjon, arbeidsinnsats, besetninger og utstyr.

Sammenblanding av flere besetninger er et moment som taler sterkt for driftsfellesskap, og det klare utgangspunktet er at dette er nok til å konstatere driftsfellesskap. Både nærhet mellom like produksjoner og faktisk sammenblanding av besetninger innebærer at det er svært sannsynlig at de involverte foretakene henter ut skalafordeler ved at arbeidsoppgaver som melking, stell og fôring utføres gjennom felles arbeidsinnsats, og at foretakene har et felles driftsopplegg. I slike situasjoner skal det mye til før foretakene kan klare å bevise at produksjonene drives adskilt.

Selv om besetningene går samlet, kan det foreligge særegne forhold som tilsier at det likevel ikke kan konkluderes med at det foreligger driftsfellesskap mellom de involverte foretakene. Beitesamarbeid innenfor en avgrenset beiteperiode vil være et typisk eksempel på dette. Det forutsettes imidlertid at beitesamarbeidet avgrenses til den perioden det er reelle beitemuligheter, eller til den perioden som fylkesmannen nærmere har fastsatt. Dersom foretakene ikke drives adskilt utenom beiteperioden eller ikke har noen melkeproduksjon før og etter beitesamarbeidet, er dette klare tegn på at det foreligger driftsfellesskap.

Andre eksempler på særegne forhold kan være midlertidig omplassering av besetning som følge av brann i driftsbygning, akutt sykdom eller dyrehelsemessige forhold. I alle disse tilfellene må det gjøres en konkret vurdering av om man i realiteten står overfor et driftsfellesskap. Det er derfor viktig å undersøke om det foreligger relevante begrunnelser for at man har vært nødt til å plassere besetningene samlet, og hvor lenge dette er/har vært eneste alternativet.

På kontroll skal det undersøkes om dyrene tilhører det foretaket som har søkt tilskudd for dem. Dersom det er **vanskelig å fastslå hvem som disponerer dyrene**, vil det være grunnlag for å konkludere med at foretakene er i driftsfellesskap. Dersom dyra ikke er riktig merket med merkene til det foretaket som søker tilskudd for dem, men med merkene til et annet foretak i samarbeidet, er dette et moment som peker i retning av felles driftsopplegg.

Som vist til i punktet om «Økonomisk sammenblanding» under, kan også gjennomgang av regnskapene bidra til å sannsynliggjøre om besetningene og drifta er sammenblandet eller ikke.

Felles ledelse og arbeidsinnsats

Graden av **felles driftsledelse** og/eller **felles arbeidsinnsats** (at innehaverne utfører arbeid for hverandre eller at en av innehaverne gjør mesteparten av jobben for begge foretakene) kan være sentrale momenter i vurderingen, da dette kan gi skalafordeler i form av spart tid gjennom for eksempel samordning av oppgaver. Det må vurderes hvem som reelt sett driver foretakene. Hvem som står som daglig leder for foretakene i Brønnøysundregisteret og hva partene forklarer, kan gi veiledning. Hvem som har vært i kontakt med kunder og leverandører, og hvem som har skrevet under på kontrakter og bilag, kan også si noe om hvem som faktisk driver foretakene eller om det foreligger felles arbeidsinnsats. Der det er mulig å finne holdepunkter for hvilke fordeler foretak kan ha hatt av felles administrasjon eller drift, skal disse vurderes. Momentet får mer vekt der produksjoner ligger geografisk nært hverandre og/eller likner på hverandre.

Ved vurderingen av omfanget av felles arbeidsinnsats mellom foretakene, vil det i tillegg til foretakenes beskrivelse av arbeidsfordeling, kunne være relevant å se på **arbeidssituasjonen til de involverte innehaverne** og om denne lar seg forene med omfanget av arbeidsinnsats som kreves i den aktuelle produksjonen. Dersom arbeidsmengden knyttet til produksjonen ikke er forenlig med annet arbeid, må det undersøkes om foretaket har utgifter til innleid arbeidskraft. Det kan i den forbindelse bli nødvendig å se på eventuelle arbeidskontrakter, og innrapportering til skatteetaten.

En kan likevel tenke seg situasjoner der en person alene driver flere foretak, men at disse ligger så langt fra hverandre at det ikke er grunnlag for tillegge momentet om felles arbeidsinnsats særlig vekt. Her vil ulempene med den geografiske avstanden kunne oppveie eventuelle skalafordeler.

Felles driftsopplegg eller driftsmidler

Dersom det avdekkes at flere foretak har et **felles driftsopplegg** eller **er avhengige av hverandres driftsapparat**, vil dette klart peke i retning av at foretakene er i driftsfellesskap. Hvordan driften er organisert må derfor undersøkes, beskrives og vurderes i alle driftsfellesskapsaker. Vurderingen av driftsopplegget kan basere seg direkte på partenes beskrivelse og på tolkninger av regnskap og andre dokumenter. Hvis melkeprodusenter samarbeider, og det er leveransekurven for alle foretakene i samarbeidet som gir en normal leveranseprofil for en besetning, er dette et moment som peker i retning av felles driftsopplegg. Avvikende leveransekurve kan indikere at dyrene flyttes mellom besetninger etter hvem som har full/ledig kvote. I griseproduksjon vil et eksempel på felles driftsopplegg være at grisingen foregår i fjøset til ett av foretakene mens parring foregår i et annet foretak sitt fjøs. Foretakene vil da normalt regnes som en enhet i tilskuddssammenheng. Om utviklingen i de enkelte foretakenes dyretall er unaturlig, kan det tyde på et felles driftsopplegg med andre foretak.

I punktet «Økonomisk sammenblanding» under, redegjøres det for måter å gjennomgå regnskapene med tanke på å avdekke felles driftsopplegg.

Også **felles driftsmidler, utstyr eller anlegg** vil være et tegn på at foretakene har et felles driftsopplegg. Som vist til ovenfor vil foretakene som disponerer driftsbygninger/innhegninger i fellesskap, hente ut betydelige skalafordeler gjennom at for eksempel melking, stell/fôring og/eller gjødselhåndtering utføres gjennom felles arbeidsinnsats. I slike tilfeller skal det mye til før foretakene kan klare å godtgjøre at produksjonene drives adskilt. For husdyrproduksjoner vil felles utstyr kunne være felles melkestall, felles foringsautomat, felles fôrvogn, felles eggsorteringsmaskin, felles utgjødslingsanlegg med mer.

Økonomisk sammenblanding

Dersom det kan påvises økonomisk sammenblanding mellom ulike foretak, tilsier dette at det foreligger driftsfellesskap. Særlig gjelder dette der det avdekkes at **driftskostnader i realiteten dekkes i fellesskap**. I slike tilfeller kan man vanskelig tenke seg at det ikke foreligger et driftsfellesskap. Typisk vil dette gjelde både i tilfeller der det fremstår som tilfeldig på hvilket foretak ulike transaksjoner er regnskapsført, og i tilfeller der foretak helt eller delvis mangler inntektsposter eller utgifter knyttet til sentrale innsatsfaktorer som man kan forvente å ha i et foretak som driver den aktuelle produksjonstypen. Et annet eksempel kan være at driftskostnader i en produksjon utgiftsføres i et foretak, mens inntektene føres i et annet.

At **foretakenes regnskaper fremstår som mangelfulle**, kan bidra til å svekke troverdigheten til at de kan være drevet selvstendig. Hyppige forekomster av «**virksomhetsinterne**» **transaksjoner** mellom foretakene, eller at man har omsatt sine jordbruksprodukter til en liten og sammenfallende kundekrets vil kunne tilsi at det foreligger et driftsfellesskap. Der det ikke foreligger avtaler for lån eller kjøp mellom foretakene, og det ikke er fastsatt betalingsfrister eller renteberegning etter vanlig praksis mellom selvstendige foretak, kan dette tale for at økonomien i stor grad er felles og at foretakene kan ha hatt kredittfordeler av økonomisk samarbeid. Regnskapene kan også avsløre om foretakene har fått fordeler i form av **rabatter** eller liknede ved frakt til og fra gårdene.

Andre økonomiske forhold det kan være relevante i en driftsfellesskapsvurdering er **leiepriser og oppgjør for innleide tjenester**, både mellom foretakene som samarbeider, og mellom foretakene og felles leverandører eller tjenesteytere. Foretak som underpriser tjenester eller varer for hverandre, eller har uvanlig gode betalingsvilkår, har ofte et nært samarbeid som et eller flere av foretakene kan ha fordeler av. Det bør også vurderes om foretakene har **investering i felles anlegg eller andre faste installasjoner, felles finansiering** (for eksempel lån med samme sikkerhet) og **felles forsikring**. Her vil de involverte foretakene kunne ha oppnådd betydelige skalafordeler.

Også **andre former for sammenblanding** kan det finnes spor av ved en gjennomgang av regnskapene. Dersom foretakene leverer slakt på kun ett av foretakenes produsentnummer, taler dette for at foretakene i realiteten er én integrert enhet. Dette kan også undersøkes gjennom leveransedata fra slakteriene. Viser regnskapet manglende samsvar mellom fôrregnskap og dyretallet i foretakene, kan dette tale for at de ikke drives selvstendig. Dersom ett av foretakenes inntekter ikke står i samsvar med produksjonsomfanget vil også dette tale for at det foreligger driftsfellesskap. Andre funn som kan indikere at et foretak ikke drives selvstendig kan være manglende eller mangelfull dokumentasjon på kjøp og salg/slakting av dyr, eller manglende økonomisk oppgjør for overdragelse av dyr mellom foretakene. Alle disse momentene kan sannsynliggjøre en sammenblanding av driften eller av besetningene.

Hvorvidt **kunder og leverandører oppfatter foretakene som en felles virksomhet** vil også kunne være relevant. Dette kan man avdekke gjennom uttalelser eller feilfaktureringer. Der det er hentet inn uttalelser fra aktører som mener foretakene ikke drives separat, gir dette grunnlag for ytterligere undersøkelser av de faktiske forhold aktørene uttaler seg på bakgrunn av. Dersom kunder eller leverandører har forvekslet foretakene ved fakturering eller betaling, eller at faktura er ført i feil regnskap, vil innkjøpssamarbeid kunne være et tegn på at driften av foretakene er integrert eller at de reelt sett er en enhet. Innkjøpssamarbeid der kostnadene reelt sett fordeles mellom deltakerne vil derimot normalt ikke alene være tilstrekkelig til å konstatere driftsfellesskap. Om foretakene selv har blandet sammen bilag i regnskapene sine, kan også dette tilsi at foretakene ikke drives adskilt.

Dersom flere foretak som har søkt separate tilskudd til samme produksjon, har oppgitt **samme bankkontonummer** på søknaden, vil dette normalt bety at foretakene har felles økonomi.

7.9 Særlig om forholdet til regelverket for husdyrkonsesjon

Det vil alltid foreligge driftsfellesskap i tilfeller der landbruksmyndighetene har fattet endelig vedtak om brudd på § 3 i lov om regulering av svine- og fjørfeproduksjon, jf. § 7 femte ledd. Hensikten med denne regelen er å oppnå sammenheng mellom regelverkene, da denne vurderingen i realiteten omfatter de samme tilfellene.

Bestemmelsen gjør i tillegg at utmålingsreglene for driftsfellesskap også gjelder for foretak som er konsesjonspliktige etter § 3 i svine- og fjørfeproduksjonsloven, som følge av at de har felles eierinteresser eller driver på samme eiendom. Konsesjonsplikt etter svine- og fjørfeproduksjonsloven § 3 foreligger nemlig både ved felles eierinteresser, felles økonomiske interesser (driftsfellesskap) eller ved at to separate foretak, som ikke er i driftsfellesskap, produserer på samme eiendom. I tillegg må disse produksjonene til sammen gå ut over grensene for konsesjonsfri drift i forskrift om svine- og fjørfeproduksjon § 1. Dersom dette er tilfelle skal det utmåles tilskudd som om foretakene er i driftsfellesskap.

Et endelig vedtak om konsesjonsplikt etter § 3 i svine- og fjørfeproduksjonsloven, vil ofte ikke foreligge før etter utbetaling til foretakene. Det må da utmåles tilskudd som om foretakene var en enhet, og det må vurderes om foretakenes tilskudd skal avkortes og om merutbetalingen og avkortingssummen skal kreves tilbake.

Det er fylkesmannen som er førsteinstans i saker etter husdyrkonsesjonsloven. Dersom det er fattet endelig vedtak om brudd på § 3 trenger ikke forvaltningen gjøre en selvstendig driftsfellesskapsvurdering etter forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 7 andre ledd for de aktuelle søknadsomgangene, men kan legge til grunn at foretakene er i driftsfellesskap og utmåle og avkorte tilskudd deretter.

8 Søknad og utbetaling

I forskriften § 8 står det:

Foretak som søker tilskudd skal benytte søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet.

Søknad om tilskudd må være levert innen henholdsvis 15. mars og 15. oktober. Søknad kan likevel leveres inntil 14 dager etter søknadsfristen, men utbetalingen reduseres da med 1 000 kroner for hver dag fristen er overskredet. Søknader som er levert innen søknadsfristen kan endres innen henholdsvis 29. mars og 29. oktober uten reduksjon i tilskuddet.

Følgende opplysninger kan etterregistreres i søknaden frem til 10. januar påfølgende år:

- a) Avløserutgifter som foretaket har hatt etter 15. oktober*
- b) Salg av tilskuddsberettigede livdyr etter 15. oktober*
- c) Dyr sanket fra utmarksbeite etter 15. oktober*
- d) Varer omfattet av § 5 omsatt etter 15. oktober.*
- e) Rugeegg levert til rugeri etter 15. oktober.*

Krav på tilskudd kan ikke pantsettes eller overdras.

Av første ledd fremgår det at søker skal benytte søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Søknadsskjemaet finnes elektronisk og på papir, og foretaket kan velge hvilket skjema det vil benytte.

Søknad om tilskudd må være levert innen henholdsvis 15. mars og 15. oktober, jf. andre ledd første punktum. Fristen forlenges ikke selv om søknadsfristen faller på en lørdag eller søndag. Av andre ledd tredje punktum, fremgår det at søknad kan leveres inntil 14 dager etter søknadsfristen. Imidlertid vil utbetalingen da reduseres med 1000 kroner for hver dag som er gått etter søknadsfristen. For eksempel vil søker trekkes 5000 kroner dersom søknaden leveres 20. mars eller 20. oktober.

Foretak som har levert søknaden innen fristen 15. mars og 15. oktober kan endre søknadsopplysningene inntil 14 dager etter søknadsfristen, uten at utbetalingen reduseres med 1000 kroner per dag, jf. andre ledd siste punktum. Søker kan altså endre den innsendte søknaden frem til og med 29. mars og 29. oktober.

Søker kan ikke levere søknaden etter 29. mars og 29. oktober. Det er søkers ansvar at søknaden leveres i rett tid. For å regnes som levert i rett tid, må søknaden enten:

- være levert elektronisk via altinn.no før midnatt på datoen for søknadsfristen, eller
- være postlagt senest på dato for søknadsfristen, eller
- være levert kommunen før åpningstidens slutt på datoen for søknadsfristen.

Etter tredje ledd er det enkelte opplysninger som kan etterregistreres etter 15. oktober, men innen 10. januar:

- Avløserutgifter for perioden 15. oktober til 31. desember.
- Livdyr av gris, kylling og kalkun som er solgt mellom 15. oktober og 31. desember.
- Dyr på utmarksbeite som er sanket fra beite senere enn 15. oktober.
- Varer omfattet av § 5 omsatt etter 15. oktober. (Varer omfattet av § 5 er frukt, bær, veksthusgrønnsaker og salat på friland, samt poteter produsert i Nord-Norge.)
- Rugeegg levert til rugeri fra 15. oktober til 31. desember

Foretaket kan kun etterregistrere søknadsopplysningene etter søknadsfristen, og innen 10. januar. Dette innebærer at søker må ha levert en søknad om tilskudd innen søknadsfristen for å ha mulighet til å etterregistrere opplysninger.

I bestemmelsens fjerde ledd fremgår det at krav på tilskudd ikke kan overdras eller pantsettes. Dette innebærer at tilskuddet ikke kan utbetales til andre enn det foretaket som søkte tilskudd. I tilfeller der foretaket som søkte om tilskudd er slettet før utbetaling, vil det ikke være grunnlag for å betale ut tilskudd. Se nærmere om dette i kapittel 2. Saksbehandlingsrundskrivet redegjør nærmere for hvordan man skal gå frem i tilfeller der det er tale om utbetaling av tilskudd til dødsbo eller konkursbo.

9 Administrasjon, dispensasjon og klage

I forskriften § 9 står det:

Landbruksdirektoratet administrerer tilskuddene etter denne forskriften. Vedtak om tilskudd fattes av kommunen.

Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan i særlige tilfeller dispensere fra reglene i § 2, § 3 første ledd, annet ledd, tredje ledd bokstav a, b og c samt fjerde ledd, § 4 første, annet og fjerde ledd, § 5, § 6 og § 8 annet og tredje ledd.

Vedtak fattet av kommunen kan påklages til fylkesmannen. Vedtak fattet av fylkesmannen som førsteinstans kan påklages til Landbruksdirektoratet.

9.1 Vedtak

Det er kommunen som saksbehandler søknadene og fatter vedtak om tilskudd etter forskriften. Se saksbehandlingsrundskrivet for veiledning og rutiner ved saksbehandling og vedtak.

Produksjonstilskuddene er statlige tilskuddsmidler som bevilges over statsbudsjettet. Dette innebærer at kommunen er tilskuddsforvalter på vegne av staten. Kommunen skal forvalte tilskuddsmidlene i tråd med reglene i forskrift om produksjons- og avløsertilskudd, og i tråd med retningslinjer og instruksjer gitt i rundskriv.

9.2 Dispensasjon

Generelt om vilkårene og vurderingen

Fylkesmannen kan «i særlige tilfeller» dispensere fra reglene i «§ 2, § 3 første ledd, annet ledd, tredje ledd bokstav a, b og c samt fjerde ledd, § 4 første, annet og fjerde ledd, § 5, § 6 og § 8 annet og tredje ledd.» Det er ikke adgang til å dispensere fra andre bestemmelser enn de som er opplistet i § 9 andre ledd. Det er fylkesmannen som kan gi dispensasjon fra forskriften. Kommunen kan derfor ikke fatte vedtak om dispensasjon.

Forskriftens § 9 gir ikke hjemmel til å dispensere fra bestemmelsene fastsatt i jordbruksavtalen, herunder vilkår, tilskuddssatser, soner, definisjoner og telledatoer m.m. Merk likevel at jordbruksavtalen kan ha egne regler om dispensasjon fra bestemmelsene i jordbruksavtalen. I jordbruksavtalen er fylkesmenn gitt adgang til å dispensere fra kravet til grønnngjødsling av økologisk areal og areal i 2. karensår.

Vilkåret om at dispensasjon kan gis i «særlige tilfeller» betyr at dispensasjon kun skal gis når det foreligger en spesiell, forbigående årsak utenfor foretakets kontroll som fører til at foretaket ikke oppfyller forskriftens vilkår. Dispensasjonsadgangen er ment som en sikkerhetsventil, og skal kun anvendes i helt spesielle situasjoner. Dette innebærer at terskelen for å gi dispensasjon er høy. En dispensasjon kan ikke gis i strid med formålet bak den aktuelle bestemmelsen eller det aktuelle vilkåret.

En søker kan gis dispensasjon i en begrenset periode, inntil virksomheten tilfredsstiller forskriftens krav. Det skal ikke gis varige dispensasjoner.

Ved behandling av dispensasjonssøknaden skal saksbehandler foreta en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering av om det foreligger et særlig tilfelle som taler for at foretaket bør gis tilskudd, selv om vilkårene i den aktuelle bestemmelsen ikke er oppfylt. I helhetsvurderingen må saksbehandler vurdere alle forhold som kan ha betydning i saken, både forhold som taler for og mot at dispensasjon skal gis.

Det kan være aktuelt å innvilge dispensasjon dersom søker ikke var i stand til å ivareta sine interesser på søknadstidspunktet, for eksempel på grunn av en ulykke, alvorlig sykdom, sykehusopphold eller lignende.

Det skal ikke innvilges dispensasjon hvis søknaden er begrunnet i at søker hevder å ikke kjenne bestemmelsene i forskriften. Det er søkers eget ansvar å holde seg oppdatert om de til enhver tid gjeldende regler.

I tilfeller der avlingen er ødelagt av tørke, flom eller lignende se kapittel 2.3.2 og 4.3.

Kravet til beitetid

Dersom særlige klimatiske forhold gjør det umulig å oppfylle beitetidskravet på 12/16 uker for det generelle beitetilskuddet, kan fylkesmannen dispensere ved å redusere antall uker i nødvendig grad. Det må gjøres en konkret individuell vurdering av om vilkåret "særlige tilfeller" er oppfylt i hver enkelt sak.

Det er ikke adgang til å dispensere fra beitetidskravet for utmarksbeite.

Søknadsfristen, endringsfristen og etterregistreringsfristen

Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra søknadsfristen i § 8 andre ledd første punktum i særlige tilfeller. Det er kun i tilfeller der søker er gitt dispensasjon fra søknadsfristen at det vil være mulig for søker å levere søknaden etter fristene.

Det er søkers eget ansvar å sørge for at søknaden blir levert i rett tid. Dette gjelder også nye søkere. Dersom en søker har gitt en annen i oppdrag å levere søknaden, er det søkers ansvar at denne medhjelperen får levert søknaden innen fristen. Søknadsfristen går fram både av forskriften og jordbruksavtalen, og den kunngjøres hvert år i god tid før søknadsfristen går ut.

Den fleksible praktiseringen av dispensasjon gjaldt kun for 2017. Dispensasjon fra søknadsfristen vil kun være aktuelt i tilfeller der en spesiell, forbigående omstendighet utenfor søkers kontroll gjorde at søker ikke fikk levert i tide. Et eksempel på dette er dersom søker kan dokumentere at nettet i området der søker bor var nede, og det ikke fantes andre muligheter for å få levert søknaden. Et annet eksempel er der det er tekniske problemer i systemet (eStil PT) som gjør at det ikke er mulig å levere søknaden.

Dette innebærer at det ikke skal gis dispensasjon fra søknadsfristen, der oversittelse av fristen skyldes omstendigheter som søker selv kunne avverget. Dersom eksempelvis internettdekningen der søker holder til er dårlig, må søker sette inn tilstrekkelige tiltak i god tid før fristen som sikrer at søknaden blir levert i tide. Det at søker har vært inne i søknaden, men ikke sendt den inn, utgjør ikke et særlig tilfelle. At søker glemte å levere søknaden er ikke et særlig tilfelle.

Det forholdet at oversittelse av søknadsfristen får økonomiske konsekvenser for søker kan heller ikke regnes som «særlige tilfeller» som gir grunnlag for dispensasjon.

Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra endringsfristen i særlige tilfeller. Utgangspunktet og momentene som er nevnt over vil gjelde tilsvarende for dispensasjonsadgangen fra endringsfristen på 14 dager.

Fylkesmannen kan også gi dispensasjon fra etterregistreringsfristen i særlige tilfeller. Utgangspunktet og momentene som er nevnt over vil gjelde tilsvarende for dispensasjonsadgangen fra etterregistreringsfristen.

9.3 Klage

Kommunens vedtak om produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning, og fylkesmannens vedtak om dispensasjon, kan påklages i samsvar med reglene i forvaltningsloven kapittel VI. Det samme gjelder i de tilfeller der fylkesmannen har grepet inn i saken og omgjort kommunens vedtak etter forvaltningsloven § 35. Se for øvrig saksbehandlingsrundskrivet for mer utfyllende fremstilling av saksbehandlingsreglene.

10 Opplysningsplikt og kontroll

I § 10 står det:

Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet finner nødvendig for å kunne forvalte ordningen.

Kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kontrollerer at utbetaling av tilskudd er riktige. Søker plikter å utlevere all bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddet. Opplysninger gitt i forbindelse med søknad om tilskudd kan også kontrolleres ved telling og måling på de eiendommer som foretaket benytter i driften.

Bestemmelsens første ledd pålegger søkere av produksjons- og avløsertilskudd en generell plikt til å oppgi opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet etterspør i forbindelse med behandlingen av tilskuddssøknaden. «Søker av tilskudd» omfatter alle foretak som har søkt om tilskudd for den søknadsomgangen som kontrolleres, uavhengig av om tilskuddet er utbetalt eller ikke.

Opplysningsplikten er begrenset til de opplysninger som forvaltningen «finner nødvendig» for å kunne forvalte ordningen. I dette nødvendighetskriteriet ligger det at opplysningsplikten ikke er ubegrenset og at bare relevante opplysninger kan kreves. Relevante opplysninger omfatter grunnlagsmateriale for å kunne fatte vedtak om tilskudd og dokumentasjon som muliggjør en effektiv kontroll av at utbetalingen av tilskudd er i overensstemmelse med forskriften og jordbruksavtalen.

Bestemmelsens andre ledd fastsetter at kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet har rett og plikt til å kontrollere opplysningene i den enkelte søknad. Dette omfatter både retten til å gjøre de maskinelle kontrollene som foretas av søknadssystemet og risikobasert kontroll. Bestemmelsen er særlig sentral for å sikre forvaltningens adgang til å gjøre risikobasert kontroll gjennom dokumentkontroll og stedlig kontroll.

For å føre en effektiv kontroll av tilskuddet presiserer § 10 at forvaltningen har rett til å få tilgang på relevant dokumentasjon og tilgang til de eiendommer, herunder driftsbygninger, beite m.m., som foretakene benytter i driften. Forvaltningen kan kontrollere foretakets bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddene, jf. andre ledd, første og andre punktum. For å tydeliggjøre at forvaltningen også har hjemmel til å ta med seg disse dokumentene for nærmere gransking er det fastsatt at «søker plikter å utlevere» all dokumentasjon.

Kontroll på de eiendommer som foretaket benytter i driften omtales som stedlig kontroll. For at forvaltningen skal kunne kontrollere alle relevante forhold hos et foretak er det nødvendig at de gis adgang til alle eiendommer som foretaket benytter i driften, herunder også fellesbeite. Forvaltningsloven § 15 danner det rettslige utgangspunktet for hvordan stedlig kontroll skal gjennomføres. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det kan gjennomføres uanmeldte kontroller. Det er opp til forvaltningen å vurdere om det skal sendes varsel om kontrollen eller om kontrollen skal gjennomføres uanmeldt. Om kontrollen skal gjennomføres uanmeldt vil avhenge av formålet med kontrollen og kan særlig være relevant i tilfeller der forvaltningen har grunn til å tro at foretaket vil unndra relevante opplysninger eller endre kontrollgrunnlaget dersom kontrollen varsles. Se saksbehandlingsrundskriv om gjennomføringen av kontroll.

Dersom søker motsetter seg å bli kontrollert eller unnlater å etterkomme forvaltningens krav om utlevering av relevante opplysninger, vil dette innebære at vilkårene for å kunne motta tilskudd

ikke er oppfylt. Tilsvarende gjelder der foretaket ikke tilrettelegger for at forvaltningen kan gjennomføre sine kontrolloppgaver. Ved stedlig kontroll av foretak med husdyr skal det for eksempel forventes at foretaket har tilrettelagt for telling av dyr. Alternativt må foretaket kunne vise frem dokumentasjon på besetning, som dyreholdjournal. Unntak kan likevel tenkes i enkelte tilfeller hvor det foreligger omstendigheter som gjør det umulig å etterkomme kravet, eventuelt at det er andre årsaker som tilsier at det er urimelig å kreve dette.

Konsekvensen av brudd på opplysningsplikten er at foretaket ikke oppfyller vilkårene for tilskudd for den eller de aktuelle søknadsomgangene som kontrollen omfatter. I prinsippet vil manglende oppfyllelse av denne plikten føre til at tidligere utbetalt tilskudd for disse søknadsomgangene kreves tilbake, uavhengig av om perioden måtte strekke seg flere år tilbake i tid. Brudd på vilkårene i bestemmelsen likestilles dermed med manglende oppfyllelse av vilkårene i forskriften for øvrig. Forskjellen er imidlertid at når det gjelder brudd på andre vilkår, vil delvis utbetaling av tilskuddet likevel kunne gjennomføres. Brudd på opplysningsplikten gjelder derimot generelt, og medfører at delvis utbetaling normalt ikke kan finne sted.

Dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrolloppgaver etter § 10, kan tilskuddet avkortes jf. § 12 andre punktum.

11 Avkorting ved regelverksbrudd

I forskriften § 11 står det:

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig driver eller har drevet sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet, kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes.

Ved brudd på forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging skal tilskuddet avkortes.

Tilskuddet skal avkortes dersom foretaket ikke fører journal over plantevernmidler som brukes, med opplysninger om navn på plantevernmiddelet, tidspunkt for behandling og dosen som er brukt, samt området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på. Det samme gjelder dersom foretaket ikke kan fremlegge slike journaler for de siste tre årene.

Bestemmelsen regulerer avkorting ved brudd på annet regelverk. Avkorting innebærer at man gjør en *reduksjon* i tilskuddet som foretaket i utgangspunktet oppfylte vilkårene for å motta. Hvis foretaket ikke oppfyller vilkårene for å motta produksjons- eller avløsertilskudd, skal tilskuddet avlås.

11.1 Avkorting etter § 11 første ledd

Forskriften § 11 første ledd regulerer avkorting ved brudd på annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Bestemmelsen har som formål å hindre at ulovlig virksomhet støttes, selv om regelverksbruddet ikke skjer på tilskuddsmyndighetenes ansvarsområde. Bestemmelsen er viktig for å sikre at samfunnets fellesmidler forvaltes på en forsvarlig måte.

Merk at saker om brudd på dyrevelferdsregelverket, fra og med 2020 skal vurderes opp mot grunnvilkåret «vanlig jordbruksproduksjon» i § 2 (se kapittel 2.3.2.2 for nærmere retningslinjer).

For saker der det er tale om brudd på andre regelverk for jordbruksvirksomhet, må følgende vilkår være oppfylt før forvaltningen har hjemmel til å fatte vedtak om avkorting etter § 11 første ledd:

Foretaket må drive eller ha drevet virksomheten i strid med « annet regelverk for jordbruksvirksomhet »

Det er kun overtredelse av regelverk som har tilknytning til produsentens utøvelse av jordbruksdrift som kan medføre avkorting i utbetalingen. Som hovedregel vil dette omfatte regelverk innenfor Landbruks- og matdepartementets myndighetsområde. Men også regelverk underlagt andre departement vil kunne være relevant, typisk miljø- og forurensningsregelverk. Det avgjørende er at utøvelse av jordbruksdrift er det karakteristiske for regelverksbruddet. Slik unngår man at generelle regler som også gjelder for virksomheten, uforholdsmessig benyttes som grunnlag for avkorting. Som eksempel vil ikke brudd på veitrafikkloven kunne gi grunnlag for avkorting.

Det må være konstatert et regelverksbrudd

Det neste vilkåret er at det må være konstatert et brudd på annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Dette følger av ordlyden « driver eller har drevet sin virksomhet i strid » med annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Der det foreligger brudd på regelverk underlagt andre forvaltningsorganers ansvarsområde, vil det være den aktuelle særlovsmyndigheten som har ansvaret for tolkningen av regelverket. Det avgjørende vil være om ansvarlig myndighet har konstatert regelverksbruddet. Dersom det ut fra særlovsmyndighetens vedtak er tvil om det faktisk er konstatert at den aktuelle særloven er overtrådt, er det naturlig at forvaltningen kontakter særlovsmyndigheten for å få saken tilstrekkelig opplyst.

Foretaket må ha handlet « uaktsomt eller forsettlig »

Foretaket må videre ha handlet « uaktsomt eller forsettlig » ved overtredelsen av den aktuelle særregelen. Dette innebærer at forvaltningen må konstatere at søker handlet minst « simpelt uaktsomt » før forvaltningen har adgang til å fatte vedtak om avkorting etter § 11 første ledd. Siden et vedtak om avkorting som utgangspunkt kan få stor økonomisk betydning for søker, er det viktig at forvaltningen skriver vurderingen av om skyldvilkåret er oppfylt eksplisitt i vedtaket.

Utgangspunktet for vurderingen er at søkere av produksjonstilskudd som selvstendig næringsdrivende er underlagt et strengt aktsomhetskrav, og det forventes at søkere kjenner til relevante regelverk for jordbruksvirksomhet. Sempel uaktsomhet foreligger når søker burde forstått at den aktuelle handlingen innebar en overtredelse av den aktuelle særregelen. Grov uaktsomhet foreligger når søker måtte forstå at den aktuelle handlingen innebar en overtredelse av den aktuelle særregelen. Forsett foreligger når søker med viten og vilje utførte den aktuelle handlingen, selv om han/hun visste at dette innebar en overtredelse av den aktuelle særregelen.

Hvis forvaltningen fatter vedtak om avkorting uten å ha vurdert og konkludert på om skyldvilkåret er oppfylt i vedtaket, kan dette anses som en rettsanvendelsesfeil. Hvorvidt en slik feil kan føre til at vedtaket må anses ugyldig, og dermed kan omgjøres etter fvl. § 35 første ledd bokstav c, vil bero på en konkret helhetsvurdering.

Kommunen « kan » avkorte i tilskuddet, men skal alltid vurdere avkorting

Dersom vilkårene redegjort for over er oppfylt i den enkelte sak, « kan » tilskuddet avkortes. Forvaltningen skal altså foreta en konkret vurdering i hver enkelt sak av om det bør reageres med avkorting i foretakets tilskudd eller ikke.

For at det skal være aktuelt å avkorte i et foretak sitt tilskudd, må regelverksbruddet kunne karakteriseres som alvorlig/grovt.¹⁰ Avkorting i tilskudd er ment å være en sekundær reaksjonsmulighet i de tilfellene der det er viktig å markere at den lovstridige driften ikke støttes med tilskuddsmidler, det vil si ved grove regelverksbrudd. Forvaltningen må derfor foreta en konkret vurdering av alvorlighetsgraden i den enkelte sak, og kun fatte vedtak om avkorting der regelverksbruddet etter en konkret vurdering må anses som grovt.

I vurderingen av bruddets alvorlighetsgrad vil det være av betydning om særlovmyndigheten selv har karakterisert regelverksbruddet som alvorlig. Videre vil det være relevant å se hen til om det er tale om gjentatte og/eller vedvarende regelverksbrudd. Dersom forvaltningen er i tvil om bruddet er alvorlig nok, kan et relevant moment være om særlovmyndigheten selv har vurdert regelverksbruddet som så alvorlig at de har benyttet egnede reaksjonsformer etter eget regelverk.

Spesifikt om avkorting ved brudd på forskrift om organisk gjødsel

I saker der det er konstatert regelverksbrudd på forskrift om gjødselsvarer mv. av organisk opphav (forskrift om organisk gjødsel)¹¹, følger det direkte av denne forskriften § 33 at «ved drift i strid med regelverk for jordbruksvirksomhet kan avkorting (...) av produksjonstilskuddet gjøres i henhold til [forskrift om produksjons- og avløsertilskudd av 2014] § 11 og § 13.» Ettersom avkorting av produksjonstilskudd er en primær reaksjonsmulighet som er hjemlet direkte i forskrift om organisk gjødsel, vil ikke vurderingen av om regelverksbruddet er grovt nok til at § 11 første ledd i forskrift om produksjonstilskudd skal anvendes, være relevant i saker som gjelder brudd på denne forskriften. I slike saker vil det altså være tilstrekkelig at det er konstatert et brudd på forskrift om organisk gjødsel.

Avkortingens størrelse

Dersom vilkårene nevnt over er oppfylt, kan forvaltningen avkorte «hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket». Med «det samlede tilskudd» menes utbetaling av tilskudd til alle typer produksjoner foretaket driver. Det kan dermed avkortes i alt produksjons- og avløsertilskudd «som tilfaller foretaket». Forvaltningen må foreta en konkret helhetsvurdering av hvor mye som er rimelig å avkorte i den aktuelle saken, der det må legges vekt på forholdsmessigheten mellom berettiget tilskudd og avkortingens eventuelle størrelse.

Relevante momenter ved vurderingen av avkortingens størrelse er blant annet:

- overtredelsens størrelse eller alvorlighet
- overtredelsens varighet
- graden av skyld

11.2 Avkorting ved brudd på bestemmelser vedrørende gjødslingsplan eller journal over plantevernmidler

I § 11 andre og tredje ledd er det inntatt særlige bestemmelser om avkorting ved brudd på forskrift om gjødslingsplanlegging og manglende føring av journal over plantevernmidler. Dersom foretaket er pålagt å ha gjødslingsplan og/eller journal over plantevernmidler, og foretaket ikke har dette eller planen/journalen er mangelfull, skal det avkortes i tilskuddet. Der foretaket har krysset av for at det har journal over plantevernmidler og/eller gjødslingsplan som er i samsvar med forskriftene, og det ved kontroll oppdages at journalen og/eller planen er manglende eller mangelfull, skal saksbehandler også vurdere om foretaket skal avkortes for feilopplysning etter § 12.

---

¹⁰ Landbruks- og matdepartementets vedtak av 9. juli 2019 (med deres referanse 18/576-9).

¹¹ FOR-2003-07-04-951

Kravene til gjødslingsplan fremgår av § 3 i forskrift av 1.7.1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging. Spørsmålet om en gjødslingsplan er manglende eller mangelfull vil bero på en vurdering av om vilkårene i gjødslingsplanleggingsforskriften § 3 er oppfylt eller ikke. Se [rundskriv 2019-17](#) om saksbehandlingsrutiner for søknad om regionalt miljøtilskudd kapittel 4.6.2 for nærmere retningslinjer for hvilke forhold som må inngå i gjødslingsplanen for at foretaket kan sies å ha en fullstendig gjødslingsplan. Dersom saksbehandler konkluderer med at foretaket ikke har gjødslingsplan eller planen er mangelfull, skal det avkortes med mindre foretaket er unntatt krav om gjødslingsplan.

Kravene til journal over plantevernmidler fremgår av forordning (EF) nr. 1107/2009 art. 67 første ledd i forskrift av 6.5.2015 nr. 455 om plantevernmidler. Kravene som gjelder ved søknad om produksjonstilskudd, er tatt inn i forskriftens § 11 tredje ledd, og gjort til et eget avkortingsgrunnlag. I forskrift om plantevernmidler stilles det krav som går utover kravet til journal over plantevernmidler i produksjonstilskuddforskriften. Plantevernmidelforskriften krever blant annet at alle som benytter plantevernmidler skal ha journal om beskyttelse av vannmiljø og journal om integrert plantevern. Dette er ikke et krav i produksjonstilskuddforskriften. I vurderingen av om det skal avkortes i tilskuddet etter bestemmelsen, skal det derfor tas utgangspunkt i § 11 tredje ledd, og ikke forskrift om plantevernmidler. Dersom Mattilsynet har fattet vedtak om at de øvrige kravene i forskrift om plantevernmidler ikke er oppfylt, omfattes regelverksbruddet av §11 første ledd.

Avkortingsbeløpet skal være rimelig og forholdsmessig, og må derfor vurderes konkret i hver enkelt sak med utgangspunkt i normene som fremgår under. Dette for å oppnå forholdsmessighet mellom bruddets alvorlighet og konsekvensen i tilskuddsutbetalingen. Selv om avkortinger etter § 11 andre og tredje ledd er skjønsmessige, bidrar normene til likebehandling av søkerne.

Der foretaket ikke har gjødslingsplan/journal over plantevernmidler, er normen at det totale tilskuddet til jordbruksareal¹² avkortes med 20 prosent. Der foretaket mangler både gjødslingsplan og journal over plantevernmidler, er normen at det avkortes 40 prosent.

Der det konstateres at gjødslingsplan/journal over plantevernmidler er mangelfull, er normen at det skal avkortes *inntil* 20 prosent av det totale tilskuddet til jordbruksareal. I denne vurderingen må det legges vekt på hvor mangelfull gjødslingsplanen/plantevernmideljournalen er.

Momentene redegjort for under kap. 11.1 kan også være relevante for vurderingen av størrelsen på avkortingen som følge av manglende eller mangelfull gjødslingsplan/journal over plantevernmidler.

Noen eksempler for anvendelsen av normen er:

Eksempel 1: Om foretaket har krysset «nei» i søknadsskjema på om det har journal over plantevernmidler, og samtidig krysser «ja» for at det har brukt plantevernmidler, avkortes foretaket med 20 prosent av det totale tilskuddet til jordbruksareal.

Eksempel 2: Foretaket har opplyst at det har en journal over plantevernmidler i søknaden, men etter kontroll blir denne konstatert som mangelfull. Avkortning skal da foretas med inntil 20 prosent av det totale tilskuddet til jordbruksareal. I tillegg må kommunen vurdere avkortning som følge av feilopplysning etter § 12.

---

¹² Det totale tilskuddet til jordbruksareal omfatter areal- og kulturlandskapstilskudd samt tilskudd til økologisk arealproduksjon.

Eksempel 3: Foretaket har opplyst at det har gjødslingsplan og journal over plantevernmidler i søknadsskjema. Ved kontroll har foretaket verken har gjødslingsplan eller journal over plantevernmidler. Foretaket vil da bli avkortet med 40 prosent av det totale tilskuddet til jordbruksareal. I tillegg må kommunen vurdere avkorting som følge av feilopplysning etter § 12.

11.3 Tilbakehold av tilskudd

Forvaltningen har adgang til å holde tilbake tilskudd etter forskriften § 11. Så lenge forvaltningen har adgang til å avkorte, vil de også alltid ha hjemmel til å gjøre noe som er mindre byrdefullt, det vil si holde tilbake tilskudd inntil det regelverksstridige forholdet er rettet. Vilkårene for å avkorte etter § 11 første ledd må også være oppfylt ved vedtak om tilbakehold. Det må gå frem av vedtaket at vilkårene for å avkorte er vurdert. Videre skal kommunen både ta stilling til om det er hensiktsmessig å holde tilbake tilskuddet, og om det er rimelig å holde tilbake hele eller deler av tilskuddet. Kommunen må skrive denne vurderingen i vedtaket.

Det vil sjelden være hensiktsmessig å fatte vedtak om å holde tilbake tilskudd.

Det vil aldri være aktuelt å holde tilbake tilskudd i tilfeller der Mattilsynet har fattet vedtak om brudd på dyrevelferdsregelverket. Slike saker skal vurderes etter forskriften § 2, se kapittel 2.3.2.2.

For saker som gjelder brudd på andre regelverk for jordbruksvirksomhet, skal avkorting etter § 11 første ledd kun benyttes i saker der regelverksbruddet er grovt. Hovedregelen er at det skal fattes vedtak om avkorting etter § 11.

I saker hvor det er uavklart om søker har brutt annet regelverk for jordbruksvirksomhet, kan det være grunnlag for å **avvente** vedtak om utbetaling av produksjonstilskudd og avløsertilskudd. Dette vil kun være aktuelt for en kortere periode for å få saken tilstrekkelig opplyst, jf. forvaltningsloven § 17. Et vedtak må likevel fattes innen rimelig tid, sett i forhold til hva saken gjelder, jf. forvaltningsloven § 11a. En slik avventing av vedtaket er ikke det samme som å fatte et vedtak om tilbakehold av tilskudd etter forskriften § 11.

12 Avkorting ved feilopplysninger og fristoversittelse

I forskriften § 12 står det:

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig har gitt feil opplysninger i søknaden som har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskuddet for seg selv eller andre, kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes. Tilskuddet kan også avkortes dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrollopgaver i medhold av § 10.

Bestemmelsen regulerer avkorting av tilskudd ved feilopplysninger. Avkorting innebærer at man foretar en *reduksjon* i tilskuddet foretaket i utgangspunktet oppfylte vilkårene for å motta. Hvis foretaket ikke oppfyller vilkårene for å motta produksjons- eller avløsertilskudd, skal tilskuddet avlås. Dette er ikke en avkorting.

12.1 Avkorting ved feilopplysninger

Et overordnet mål med avkorting er å sikre forsvarlig forvaltning av fellesskapets midler. Risikoen for avkorting ved feilopplysninger skal skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av

søknaden. Hensikten med bestemmelsen er å bidra til at tilskuddsmottakerne opptre innenfor det fastsatte regelverket. Den har ikke et pønalt formål.

Der forvaltningen oppdager at et foretak har gitt feilopplysninger i søknaden, skal saksbehandler alltid vurdere avkorting etter § 12. Følgende vilkår må være oppfylt før forvaltningen har hjemmel til å fatte vedtak om avkorting etter bestemmelsen:

Foretaket må ha gitt en «feilopplysning som har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskuddet for seg selv eller andre»

En feilopplysning foreligger når det som er ført opp i søknaden ikke er i samsvar med de faktiske forhold. Hovedregelen er at søker må føre korrekte søknadsopplysninger inn i rett felt i søknaden for å være berettiget tilskudd. Dersom søker har presisert eller forklart de reelle forhold i kommentarfeltet, må det vurderes konkret i hver enkelt sak om foretaket har gitt en feilopplysning eller ikke. Dersom opplysningene som er gitt i søknaden gjør at saksbehandler kan behandle søknaden på korrekt grunnlag, er det mye som taler for at foretaket ikke har gitt en feilopplysning som ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskudd.

Feilopplysningen må i tillegg ha eller kunne ha gitt mer tilskudd enn foretaket er berettiget. Bestemmelsen omfatter også foretak som gjennom feilopplysning i sin søknad har bidratt til at et annet foretak har eller kunne fått en urettmessig utbetaling av tilskudd, selv om foretaket ikke selv har fordel av feilopplysningen (medvirkningsansvar).

Bestemmelsens kjerneområde er de tilfeller hvor forvaltningen gjennom saksbehandling og kontroll (maskinell kontroll og risikobasert kontroll) oppdager feilopplysningen. Dersom foretaket selv sier fra om feilen uoppfordret, uten at forvaltningen har tatt kontakt med søker, bør ikke tilskuddet avkortes. Dersom foretaket opplyser om feilopplysningen for å unngå at den oppdages på en varslet kontroll, skal avkorting likevel vurderes.

Foretaket må ha handlet «uaktsomt eller forsettlig»

Det neste vilkåret er om søker har gitt feilopplysningen «uaktsomt eller forsettlig». Vilkåret om at søkeren må ha handlet «uaktsomt eller forsettlig» innebærer at det ikke kan avkortes i tilskuddet dersom søker var i aktsom god tro da feilopplysningen ble gitt. En søker er i aktsom god tro der han ikke visste at opplysningen i søknaden var feil, og heller ikke burde visst at opplysningen i søknaden var feil.

Tilskuddsmottakerne etter forskriften er selvstendig næringsdrivende og det stilles derfor strenge krav til aktsomheten. Mottaker vil derfor sjelden kunne ha gitt feilopplysninger i aktsom god tro. Det forventes for eksempel at søker har full kunnskap om foretakets dyrehold på de aktuelle telledatoene. Tilsvarende vil det være søker som har best kunnskap om hvilke arealer som foretaket selv har drevet og høstet, hvilke som er utleid eller eventuelt ikke er i drift. Som potensiell mottaker av statlige midler forventes det da at søker legger ned nødvendig arbeid i å fylle ut søknadsskjemaet korrekt slik at søknaden gjenspeiler de reelle forholdene. Dersom søker har problemer med å forstå søknadsskjemaet forventes det at søker kontakter kommunen i god tid før søknadsfristen.

Et eksempel på at foretaket kan ha vært i god tro om en feilopplysning, er der foretaket i søknaden har lagt til grunn oppgjørsopplysninger fra sitt omsetningsledd og det for øvrig var god grunn til å stole på disse opplysningene på søknadstidspunktet. Foretaket vil videre kunne ha vært i god tro dersom beløpet avviker så lite fra det som er riktig at mottakeren ikke kan klandres for ikke å ha reagert.

Det kan avkortes i tilskuddet når foretaket har handlet simpelt uaktsomt, grovt uaktsomt eller forsettlig. Ved simpel uaktsomhet, må det konstateres at søker *burde* ha forstått at han ga en

feilopplysning i søknaden. At en feilopplysning er inngitt grovt uaktsomt innebærer at søker har opptrådt særlig klanderverdig og *måtte* ha forstått at opplysningen var feil. At en feilopplysning er inngitt forsettlig innebærer at søker har forstått at opplysningene var uriktige.

Forvaltningen «kan» avkorte i tilskuddet, men skal alltid vurdere avkorting

Dersom inngangsvilkårene redegjort for over er oppfylt i den enkelte sak, «kan» tilskuddet avkortes. Selv om bestemmelsen er utformet som en «kan»-bestemmelse, er **det klare utgangspunktet at det skal avkortes dersom søker minst har vært uaktsom ved inngivelse av feilopplysninger**, og dette har gitt eller kunne ha gitt en merutbetaling. Forvaltningen må likevel foreta en konkret vurdering i hver enkelt sak av om det bør reageres med avkorting i foretakets tilskudd eller ikke.

Avkortingens størrelse

Forvaltningen kan avkorte «hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket».

Med «det samlede tilskudd» menes utbetaling av tilskudd til alle typer produksjoner foretaket driver. Det kan dermed avkortes i alt produksjons- og avløsertilskudd «som tilfaller foretaket». Hvor mye som skal avkortes, må vurderes konkret i den enkelte sak.

Hovedregelen er at foretaket skal avkortes et beløp tilsvarende merutbetalingen.

Saksbehandler må likevel alltid vurdere om det er rimelig og forholdsmessig å avkorte merutbetalingen i den enkelte sak, eller om avkortingsbeløpet bør settes høyere eller lavere.

Eksempelvis bør avkortingsbeløpet settes høyere dersom foretaket har gitt feilopplysninger ved flere søknadsomganger. Dersom størrelsen på merutbetalingen blir uforholdsmessig høy i forhold til feilopplysningen som er gitt, kan dette tilsi at avkortingens beløp bør settes lavere enn merutbetalingen.

Beløpet som avkortes kan aldri være større enn foretakets tilskuddsutbetaling etter bunnfradrag i det enkelte søknadsår.

12.2 Avkorting ved fristoversittelse

I annet punktum fremgår det at tilskuddet kan avkortes dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrollopgaver i medhold av § 10.

13 Tilbakebetaling og renter mv.

13.1 Tilbakebetaling

I forskriften § 13 første ledd står det:

Dersom foretaket som følge av manglende oppfyllelse av vilkår i denne forskriften eller av andre grunner har mottatt en utbetaling som ikke er berettiget, kan det feilutbetalte beløpet kreves tilbakebetalt fra mottakeren eller motregnes i senere tilskuddsutbetaling. Tilsvarende gjelder differansen mellom utbetalt beløp og redusert tilskudd som følge av vedtak om avkorting etter § 11 og § 12.

Første ledd første punktum fastslår at tilskudd som er utbetalt i strid med vilkårene i forskriften kan kreves tilbake. En utbetaling er for eksempel i strid med vilkårene i forskriften dersom foretaket som har mottatt tilskudd ikke disponerte omsøkte dyr, dersom foretaket ikke oppfyller kravet til vanlig jordbruksproduksjon eller kravet om aktiv drift av omsøkte arealer. Dette gjelder også der foretaket ikke oppfyller vilkår presisert i jordbruksavtalen. Feilutbetaling som skyldes andre grunner, for eksempel feil utregning hos forvaltningen, kan også kreves tilbakebetalt. Det er den delen av tilskuddsutbetalingen som foretaket ikke er berettiget som skal kreves tilbake. Dette kan omfatte hele eller deler av det utbetalte tilskuddet.

Første ledd andre punktum gir hjemmel til å kreve tilbake beløp som er vedtatt å avkorte etter forskriftens §§ 11 og 12. Det vil være aktuelt i tilfeller der vedtak om avkorting fattes etter at tilskuddet er utbetalt. Tilbakebetalingskravet som rettes mot foretaket kan dermed både omfatte det tilskuddet foretaket ikke oppfylte vilkårene for å motta og den avkorting som besluttes.

Forvaltningen har et ansvar for å sørge for at bruk av statens midler skjer i tråd med lover og forskrifter, herunder jordbruksavtalen og forskrift om produksjons- og avløsertilskudd. Dette omfatter å ha rutiner som sikrer tilbakebetaling der det blir betalt ut for mye tilskudd.¹³ Hovedregelen er derfor at feilutbetalinger skal kreves tilbake.

At feilutbetalt beløp «kan» kreves tilbake innebærer likevel at det må foretas en konkret vurdering av om det er rimelig å kreve beløpet tilbake i den enkelte sak. Det må vurderes om det skal fremmes et krav om tilbakebetaling og *hvor mye* som skal kreves tilbake. I den konkrete vurderingen må forvaltningen ta stilling til om det foreligger adgang til å endre eller omgjøre utbetalingsvedtaket etter forvaltningslovens §§ 34 eller 35.

Der søker har vært i aktsom god tro om feilutbetalingen, kan det i enkelte tilfeller være grunnlag for ikke å kreve tilbakebetaling. Dette gjelder både feilutbetaling som følge av opplysninger søker har oppgitt i aktsom god tro eller feil fra forvaltningen hvor søker ikke hadde grunn til å reagere på feilutbetalingen. Søkere av produksjons- og avløsertilskudd er selvstendig næringsdrivende, og er dermed underlagt en streng aktsomhetsnorm. Det kreves av søkerne at de har full kjennskap til egen drift og at de søker i tråd med gjeldende regler for tildeling av tilskudd. I praksis vil dette medføre at det er få tilfeller hvor søker kan høres med å ha vært i aktsom god tro.

Der foretaket har vært i aktsom god tro om feilutbetalingen må statens interesse av korrekt bruk av statlige midler avveies mot hensynet til den private part ved vurderingen av spørsmålet om et krav om tilbakebetaling skal fremsettes. Momenter som taler mot å kreve tilbakebetaling kan være at foretaket har innrettet seg på at betalingen er endelig og at det har gått lang tid siden utbetalingen. Det kan også være et relevant moment om foretaket har søkt veiledning hos forvaltningen og hvor god denne har vært, eller om feilen på annen måte skyldes forvaltningen.

Når det er vedtatt å foreta en tilbakebetaling sendes det faktura med krav på tilbakebetaling til foretaket. Det feilutbetalte beløpet kan også motregnes i senere tilskuddsutbetaling. Det er Landbruksdirektoratet som beslutter og administrerer motregning. Se saksbehandlingsrundskrivnet for nærmere omtale av dette.

13.2 Renter

I forskriften § 13 andre ledd står det:

---

¹³ Reglement for økonomistyring i staten (2003) med endringer senest 5. november 2015 s. 95

For tilbakebetalingskrav kan det kreves renter når kravet ikke innfris ved forfall. Ved grov uaktsomhet eller forsett kan renter kreves fra tidspunktet for utbetalingen av det urettmessige tilskuddet. Størrelsen på renten følger rentesatsen fastsatt med hjemmel i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m.

Andre ledd første setning fastsetter at det kan kreves renter for krav som ikke innfris ved forfall. Dette gjelder for alle krav om tilbakebetaling.

Der det er konstatert at foretaket har utvist grov uaktsomhet eller forsett kan det kreves renter fra tidspunktet for utbetalingen av den tilskuddssummen som kreves tilbake. Det må avgjøres om foretaket har forårsaket feilutbetalingen ved å opptre grovt uaktsomt eller forsettlig. Foretaket kan ha forårsaket feilutbetalingen ved å gi feilopplysninger, ved tilbakehold av informasjon eller ved å ha unnlatt å gi beskjed der det er mottatt en feilutbetaling. Ved vurderingen av aktsomhet skal det tas utgangspunkt i hva man vanligvis kan forvente av et foretak i samme situasjon. Det må skilles mellom simpel og grov uaktsomhet. Grov uaktsomhet forutsetter et markert avvik mellom forventet atferd og faktisk atferd. At det er handlet fortsettlig, innebærer at søker med viten og vilje har forårsaket feilutbetalingen av tilskudd.

Bestemmelsen i andre setning skal fungere som et insentiv til foretak om å melde fra om mottak av uberettiget tilskuddsbeløp. Regelen har også til hensikt å forhindre at feilutbetalinger skjer ved at risikoen for å bli ilagt renter skal skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av søknad om tilskudd.

Hovedregelen ved grov uaktsomhet eller forsett er at det skal beregnes renter fra tidspunktet feilutbetalingen ble gjort, og et annet resultat må begrunnes. Det kan være urimelig at parten belastes for en unødig lang saksbehandlingstid dersom dette skyldes forvaltningen selv. I noen tilfeller kan det derfor være rimelig å dele renteperioden slik at forsinkelsesrenter kreves i perioden fra utbetalingen skjedde til forvaltningen ble oppmerksom på feilutbetalingen eller det ble truffet vedtak i første instans, og beregne avsavnsrente (for eksempel lik ordinær innskuddsrente) fra det tidspunktet og frem til betaling skjer.

13.3 Motregning av andre krav

I forskriften § 13 tredje ledd står det:

Krav fra offentlig myndighet som utspringer av foretakets jordbruksvirksomhet kan motregnes i senere produksjonstilskuddsutbetalinger til foretaket.

Bestemmelsen gir hjemme til å motregne andre krav mot foretaket i utbetaling av produksjonstilskudd. En del av tilskuddet går da ikke til utbetaling til foretaket, men til dekning av krav mot foretaket. Tredje ledd omfatter krav som har en viss nærhet til produksjonstilskuddet, altså der krav fra offentlig myndighet mot foretaket «utspringer fra foretakets jordbruksvirksomhet». Dette gjelder for eksempel krav mot foretaket etablert i medhold av omsetningsloven (lov 10. juli 1936 nr. 6) § 9, jordlova §§ 9-12 og 20, og husdyrkonsesjonsloven (lov 16. januar 2004 nr. 5) § 7.

Det kan også foretas motregning som er ikke regulert i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd, men som følger av særlige hjemler for motregning og utlegg i andre lover. For nærmere forklaring om det, se saksbehandlingsrundskrivet om motregning og dekning av eksterne krav.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Linn Borsheim
seksjonssjef

Solveig Selmer Rønningen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Kopi til:

Landbruks- og matdepartementet	Pb 8007 Dep	0030	OSLO
Norges Bondelag	Postboks 9354 Grønland	0135	OSLO
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	Akersgata 41	0158	OSLO